

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Ludmila Voborská

**Nemoc a nemocní v poselstvích sv. Jana Pavla II.
ke Světovým dnům nemocných**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Ing. Aleš Opatrný Th.D.

Praha 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 25. dubna 2017

Ludmila Voborská

Bibliografická citace:

Nemoc a nemocní v poselstvích sv. Jana Pavla II. ke Světovým dnům nemocných [rukopis]: diplomová práce / Ludmila Voborská; vedoucí práce: Aleš Opatrný -- Praha 2017 -- s. 71.

Anotace

Diplomová práce „Nemoc a nemocní v poselstvích sv. Jana Pavla II. ke Světovým dnům nemocných“ se zaměřuje na pojetí utrpení v teologii sv. Jana Pavla II., zvláště na jeho poselství ke Světovým dnům nemocných. Pro lepší porozumění papežově teologii utrpení a bolesti se práce nejprve zaměřuje na pojetí nemoci a utrpení v katolické teologii. Poté pokračuje analýzou poselství ke dnům nemocných během pontifikátu sv. Jana Pavla II., na jejímž základě a s přihlédnutím k jeho dalším textům, zvláště k apoštolskému listu *Salvifici doloris*, byly zpřehledněny a charakterizovány jeho postoje k nemoci a nemocným v různých kulturách a také instrukce věnované různým konkrétním adresátům. Zároveň byla předmětem práce i papežova vlastní zkušenost s nemocí, která jistě ovlivnila jeho pohled na nemocné. Pro lepší uchopení jeho teologie utrpení a bolesti bylo nahlédnuto také do dalšího papežova díla.

Klíčová slova

nemoc, utrpení, pastore, útěcha

Abstract

We will focus on the concept of suffering in the theology of John Paul II., especially his messages during the Days of the Sick in this dissertation “Sickness and sick people in the messages of saint John Paul II. for the Worlds days of the Sick”. Firstly we have to describe sickness in catholic theology to understand this topic better. We will continue further with the analysis of messages during the Days of the Sick under the pontificate of saint John Paul II. This in consideration of his other texts (especially the apostolic letter *Salvifici doloris*), John Paul's attitude towards the way sickness and the sick are viewed in different cultures, as well as his position on various kinds of suffering, will be streamlined and characterized in this work. We will also allow for the sickness in the life on John's Paul II. which particularly influenced his main view on sick people and we will also take into account his other writings.

Keywords

sickness, suffering, pastoration, solace

Počet znaků včetně mezer: 128 415

Poděkování

Ráda bych vyjádřila poděkování vedoucímu diplomové práce
doc. Th.Lic. Ing. Aleši Opatrnému, Th.D. za cenné rady a připomínky
a jeho čas a trpělivost při vedení této práce.

Dále chci poděkovat Janě Voborské za korektury textu a všem, kteří mě ve psaní práce
podporovali.

Obsah:

Úvod	- 9 -
1. Pohled na utrpení v katolické teologii	- 10 -
1.1 Utrpení a nemoc v biblické teologii.....	- 10 -
1.1.1. Prvotní hřích a jeho následky	- 10 -
1.1.2. Utrpení spravedlivého	- 11 -
1.1.3. Trpící služebník.....	- 12 -
1.1.4. Odpověď daná Ježíšem Kristem	- 13 -
1.2. Utrpení a bolest z pohledu dogmatické teologie.....	- 14 -
1.2.1. Dědičný hřích a narušení lidské přirozenosti	- 15 -
1.2.2. Kristova oběť a obnovení stvoření	- 16 -
1.2.3. Církev ve službě trpícím	- 17 -
2. Utrpení v životě Jana Pavla II.....	- 19 -
3. Teologie apoštolského listu Salvifici doloris.....	- 23 -
4. Světové dny nemocných	- 28 -
5. Teologické a pastorační akcenty v papežových poselstvích.....	- 29 -
5.1. Teologická a pastorační témata	- 29 -
5.1.1. Kristus – Milosrdný Samaritán	- 29 -
5.1.2. Kristus – trpící Služebník.....	- 30 -
5.1.3. Spásonosná bolest	- 32 -
5.1.4. Etika	- 33 -
5.1.5. Panna Maria	- 34 -
5.2. Adresáti poselství	- 35 -
5.2.1. Nemocní a trpící.....	- 35 -
5.2.2. Biskupové, kněží, řeholníci.....	- 36 -
5.2.3. Představitelé států a organizace.....	- 38 -
5.2.4. Pracovníci ve zdravotnictví.....	- 38 -
5.2.5. Křesťané a lidé dobré vůle	- 40 -
5.3. Adresáti místní.....	- 41 -
5.3.1. Polsko – Czenstochová.....	- 42 -
5.3.2. Pobřeží Slonoviny – Yamossoukro	- 42 -
5.3.3. Mexico City – Guadalupe	- 43 -

5.3.4. Portugalsko – Fatima.....	- 44 -
5.3.5. Itálie – Loreto.....	- 45 -
5.3.6. Bejrút – Libanon	- 46 -
5.3.7. Austrálie – Sydney	- 47 -
5.3.8. Itálie – Řím.....	- 47 -
5.3.9. Indie - Vailankanny.....	- 48 -
5.3.10. Amerika – Washington	- 49 -
5.3.11. Francie – Lurdy.....	- 50 -
5.3.12. Afrika.....	- 51 -
5.4. Shrnutí teologie v poselstvích ke Světovým dnům nemocných	- 51 -
Závěr.....	- 54 -
Literatura	- 56 -

Úvod

V této diplomové práci se zaměříme na pojetí nemoci v teologii Jana Pavla II., zvláště na teologii jeho poselství ke Světovým dnům nemocných. Budeme se zabývat charakteristikou jeho postojů a přístupů jak k nemoci, tak k nemocným. Rozbor papežova teologického díla zasadíme do kontextu pojetí utrpení v katolické teologii. Nejprve vyjdeme z biblické teologie majíce na paměti výrok Lva XIII., že Písmo sv. má být duší celé teologie. Zaměříme se na prvotní hřích a jeho následky a vývoj utrpení v biblické teologii. Nejzářivější pasáží zde bude zajisté pojednání o Ježíši Kristu, který jako „trpící služebník“ dává odpovědi na palčivé otázky po smyslu utrpení. V části dogmatické se opět nevyhneme prvotnímu hříchu a jeho dopadu na lidský rod z pohledu dogmatické teologie. Vystane nám obraz lidstva narušený prvotním a dědičným hříchem potřebující obnovu, proto nás bude také zajímat, jak k obnově stvoření došlo díky oběti Ježíše Krista.

Po tomto uvedení už můžeme přistoupit k samotnému dílu Jana Pavla II. Výsledkem práce bude odhalení a charakteristika papežovy teologie utrpení a bolesti. Zjistíme, co je obsahem poselství ke Světovým dnům nemocných a na co papež klade největší důraz. Abychom k tomuto cíli dospěli, budeme analyzovat jeho poselství, všimnout si opakujících se témat a důrazů v papežově pastorální teologii. Výsledky rozdělíme do skupin podle teologických témat, adresátů, jimž jsou věnována poselství, a podle adresátů místních zasazených do různých prostředí a kultur. Jistě také zohledníme papežovu osobní zkušenost s nemocí a utrpením, která ho přiblížila nemocným lidem a ovlivnila i jeho pohled na utrpení. K proniknutí do jádra teologie nemoci Jana Pavla II. nám poslouží i další papežovo dílo, zvláště apoštolský list *Salvifici doloris*. Na cestě za přiblížením se životu Jana Pavla II. nám bude významným průvodcem jeho sekretář Stanislaw Dziwisz, který byl papeži mnoho let po boku a vydal o jeho životě cenná svědectví. Tématu utrpení v díle a životě Jana Pavla II. se v českém prostředí věnuje několik diplomových prací, ale poselství ke Světovým dnům nemocných jsou pojednána jen v jedné z nich z pohledu dogmatické teologie (z pohledu pastorální teologie nebyla podobná práce obhájena).

1. Pohled na utrpení v katolické teologii

1.1 Utrpení a nemoc v biblické teologii

V této části se budeme zabývat pojetím nemoci a utrpení v biblické a dogmatické teologii. Nejprve si všimneme toho, jak vlastně utrpení do světa přišlo, poté se podíváme na několik významných biblických pasáží o nemoci a utrpení. V tomto pojednání dojdeme až ke Kristu, který jediný dává uspokojivou odpověď po smyslu utrpení.

1.1.1. Prvotní hřích a jeho následky

Kniha Genesis nás spravuje o tom, jaké následky měl pro lidstvo hřích prvních lidí. Obrazná řeč, vlastní prvním kapitolám, popisuje obraz člověka, který byl stvořen ke štěstí, zlobou lstivého hada byl však sveden ke hříchu. Bůh sice stvořil svět jako dobrý, ale skrze lidský hřích přišlo do světa utrpení, zlo, nemoc, bolest a omezení.¹ To je hluboká pravda, kterou lidstvo všech dob zakouší samo na sobě.

Ve třetí kapitole knihy Genesis je popsáno ono drama hříchu. Žena, obelstěná hadem, se rozhoduje pro to, že uvěří spíše jeho na první pohled lákavé nabídce, čímž zapomíná na dobrý vztah s Bohem. Právě narušení vztahu k Bohu je podstatou hříchu, k němuž žena navádí i svého muže, který se přidává a také jí zakázané ovoce.

V lidském svědomí tak padlo rozhodnutí proti Bohu. Staroorientální mluva používá obrazu ráje, aby vynikl rozdíl mezi prvotní blažeností a následným narušením. Nutno podotknout, že to, co po onom rozhodnutí následovalo, nebyl v první řadě trest za hřích, ale především narušení poměru člověka k Bohu. S tímto narušením a odklonem od Boha je spojeno také utrpení, protože člověk se staví k Bohu a k dobrému řádu, který on chtěl, nevraživě.²

O tom, že stav věcí ovlivněný hříchem neměl být konečným, svědčí už tzv. protoevangelium v 15. verši 3. kapitoly knihy Genesis. Člověk, v poslední reprezentovaný samotným Kristem, je v nepřátelství s hadem. Toto nepřátelství se projevuje rozdrcením hlavy hada a uštknutím do paty. Pro člověka je jen jediná trvalá naděje, a to v konečném a trvalém vítězství zaslíbeného a očekávaného Mesiáše.³

---

¹ Srov. DUBOVSKÝ, Peter. Komentár ke Starému zákonu I: Genesis. Trnava: Dobrá kniha, 2008, 91-98.

² Srov. LÄPPLE, Alfred. *Úvod do Starého zákona*. Přeložili Miroslav CÓN, Svatopluk LÁB a Bedřich SMÉKAL. Česká katolická charita, 1972, s. 65-66.

³ Srov. *Výklady ke Starému zákonu I.: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium*. 1. samost. vyd. Praha: Kalich, 1991, s. 37.

Dále pak sv. Pavel v listu Římanům tuto pasáž o dědičné vině rozvíjí, když říká, že skrze jednoho člověka, Adama, přišla skrze hřích na svět smrt, skrze druhého, Krista, přišla milost.⁴ Adam je tak jakýmsi předobrazem a zároveň protějškem Krista. V listu Korint'ánům sv. Pavel rozvíjí nauku o trvalých následcích prvotního hříchu pro všechny lidi, totiž smrti. Vykupitelský čin Kristův může mít proto stejně význam pro celé lidstvo a přinášet mu milost.⁵

1.1.2. Utrpení spravedlivého

„Člověk Starého zákona prožívá nemoc před Bohem. Před ním také proléval slzy nad svou nemocí; od něho, Pána života a smrti si snažně vyprošuje uzdravení (Iz 38). Nemoc se stává cestou obrácení a Božím odpuštěním začíná uzdravení (Ž 38,5).“ Izraelský národ tedy zakouší, že nemoc má určitou souvislost s hříchem a zlem. Věrnost zákonu naopak navrácí milost (Ex 15,26).⁶ To však neplatí absolutně. Alespoň ne ve smyslu osobního hříchu. O tom se přesvědčil i samotný Job, který je postavou ztělesňující utrpení a zároveň zápas víry. Kniha Jobova nás postupně přivádí k tomu, abychom nazírali utrpení šířeji. Tato biblická postava, ačkoli žije spravedlivě, je stížena rozličnými zkouškami a utrpením, ať už jde o úmrtí v rodině, nemoc či ztrátu majetku. Jeho osobní víra v Hospodina je podrobena veliké zkoušce. Kniha Job je přerodem od tradičního pojetí utrpení jako trestu za osobní hřích jednotlivce.

Velikou roli v Jobově příběhu hraje také jeho přátelé, kteří mu stále podsouvají, že utrpení, které musí snášet, je trestem za jeho osobní hřích. Job se s tím ale nespokojí. Vede s Bohem zápas víry.⁷ Přátelé mu radí, že je-li člověk v právu, může se před Bohem směle narovnat. Není-li však, nemůže Bohu předkládat své spory. Břímě utrpení, které ale Job nese, je příliš těžké, než aby mohl být před Bohem se vztyčenou hlavou. Proto jejich rady v posledku odmítá a obrací se přímo na Boha. Tuší, že za tím utrpením je něco, čemu nerozumí; nemůže to být jen nějaký osobní trest. Obrací se ve svém utrpení k Bohu a touží po vysvobození i společenství s ním.⁸ Bojuje od chvíle nejhlubšího zoufalství až k novým nadějím, od zdůrazňování vlastní spravedlnosti až k pokornému zmlknutí před Bohem. Přes všechny pochybnosti a bolesti, které působí,

---

⁴ Srov. Řím 5.

⁵ Srov. LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2003, s. 133.

⁶ *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, 1502.

⁷ Srov. *Výklady ke Starému zákonu III*. Vyd. 2., v KN první. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 65-67.

⁸ Srov. LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2003 s. 532-533.

že někdy klesá až do propasti zoufalství, Job nezanevře na svůj vztah s Bohem. Od výčitek Hospodinu a nemožnosti pochopit jeho nevyzpytatelnou moc a plán s lidmi se Job postupným přerodem dostává k poznání, že ho Bůh neopustil. O tom svědčí např. kapitola 19, která skýtá naději v to, že jeho vykupitel žije, což svědčí o jeho víře v zastávce Hospodina a také v to, že bude vysvobozen ze spárů smrti.⁹

Hospodin Joba postupně vedl k tomu, aby si uvědomil jeho velikost. Job nakonec ve 40. kapitole v pokoře před Bohem klade svou ruku na ústa a utiší se. Samotná kniha nedává odpověď po smyslu utrpení, ale spíše ukazuje na Hospodina, který je nade vším, a člověk se k němu může vztahovat.¹⁰ Při čtení knihy Job se postupně dobíráme k tomu, že utrpení hlavního protagonisty má vztah k všeobecné vině padlého stvoření.

1.1.3. Trpící služebník

Nyní se zaměříme na utrpení spravedlivého jakožto na pohoršlivý fenomén, který zaměstnává myslí mnohých. Neexistuje biblický pohled, který by toto téma dostatečně osvětlil. Z toho, co máme k dispozici, chci vyzdvihnout zvláště proroky, kteří jsou významnými prototypy lidí trpících pro Hospodina. Mezi nimi se zvláště vyjímá kniha proroka Izaiáše, o které bude dále řeč. Zabývejme se tedy blíže postavou trpícího služebníka v této knize. Tento služebník je Bohem vyvolený a obdařený jeho Duchem, poslaný k Izraeli i jiným národům hlásat pravou víru, přičemž naráží na odpor, ale jeho utrpení má spasitelskou hodnotu, protože je konáno zástupně za jiné.

Hlavním posláním Hospodinova služebníka je tedy dvojí: ztělesňovat na sobě Hospodinovu smlouvu, která trvá i přes lidskou nevěrnost, a zároveň pronárodům přinést světlo spásy. Smlouvu uzavřenou s Hospodinem jeho služebník obnovuje, čímž vrací Božímu lidu jistotu, že je i nadále Hospodinovým, zvláštním vlastnictvím. A pronárodům, které mají také poznat pravdu Boží, zvěstuje, že nemusí slepě následovat své bohy.¹¹

Autor tohoto textu, tzv. Deuteroizaiáš, pravděpodobně chápal utrpení Hospodinova spravedlivého služebníka jako pomoc celému „organismu“ Izraelitů, nejen „vlastnímu údu“. Tento služebník totiž na svém těle zakouší nemoci a útrapy, které měli snášet jiní. Byla to právě „nevěrnost jeho lidu“, která mu zasadila bolestné rány. Zmíněný nevěrný

---

⁹ Srov. *Výklady ke Starému zákonu III*. Vyd. 2., s. 170-179

¹⁰ Srov. LÉON-DUFOUR. *Slovník biblické teologie*, s. 267.

¹¹ Srov. *Výklady ke Starému zákonu IV*. Vyd. 2., v KN první. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 203-208.

lid může být ztotožňován s předexilními zpronevěřilci nebo v jiném výkladu s každým z nás.

Služebnickovo ponížení, zmučení a smrt za jiné odpovídá Hospodinovu plánu „přinést sám sebe v oběť usmíření“. Jde o oběť pokání a usmíření viny, která má přinést své plody. Bude opět živ a bude se radovat ze svého završeného díla.¹²

Určité výklady Písma sv. spojují služebníka např. s Božím svědkem z doby exilu nebo se spravedlivou očištěnou částí Izraele, ale fakt, že je prostředníkem spásy, která má přijít, ospravedlňuje mesiášský (plnější) výklad. Samotný Ježíš Kristus pak odkazoval na texty o trpícím Služebníku a vztahoval je na sebe.¹³

1.1.4. Odpověď daná Ježíšem Kristem

Knihy Starého zákona rozvíjejí myšlenku o utrpení, která se ovšem vyvíjí. Žádná odpověď po smyslu a důvodu utrpení však není dostatečná. Je to až slíbený mesiáš, který svým vlastním utrpením lidské utrpení povznáší a dává mu nový smysl. Vykupuje tak člověka v jeho ubohosti.

Evangelisté vztahují na Ježíše určité pasáže Starého zákona, jako např. o trpícím Hospodinově služebníku (srov. Iz 53, Mt 10,45) a zároveň Hospodinově pomazaném a nakonec ospravedlněném a korunovaném Synu člověka (Srov. Dn 7,13n, Mk 3, 38), což zde bývá chápáno jako mesiášský titul. Následně v prvních staletích mnoho církevních otců spatřuje naplnění předobrazu o trpícím služebníku v Kristu, který se vydává za spásu světa. Ježíš se ve svém učení neustále vracel k nutnosti svého utrpení a smrti. On je v plné míře Hospodinův služebník, který má trpět za hříchy svého lidu, zemře místo něho a tak získá spravedlnost mnohým. Podle Markova evangelia proleje krev za mnohé a bude trpět za odpuštění hříchů mnohých. Ježíš Kristus měl svou smrtí přinést definitivní oběť, která obnovuje narušený vztah člověka s Bohem a přináší odpuštění hříchů.¹⁴

Utrpení může nabývat nového významu pro ty, kteří jsou začleněni těla Kristova. Mohou se totiž podílet na Kristově utrpení (2 Kor 1,5n) a připodobňovat se Kristově cestě kříže (Mt 16,24). Takové utrpení je ve skutečnosti nevyhnutelnou cestou, která

---

¹² Srov. JAKOVLJEVIČ, Radivoj. Smysl utrpení Hospodinova služebníka. *Theologická revue: náboženský dvoměsíčník Husitské teologické fakulty University Karlovy v Praze*. Praha: Mundus Orans agentura, 1992, roč. 63, č. 3, s. 75-79.

¹³ Mk 10,45; Lk 22,19-20.

¹⁴ Srov. LÉON-DUFOUR. *Slovník biblické teologie*, s. 445.

vede ke vzkříšení a slávě (Ř 8,18). Kristovu příchodu ve slávě tak předcházejí porodní bolesti země, které postihují i církev (Zj 12,1n).¹⁵

Protože Kristovo utrpení jednou provždy stačilo k tomu, aby byla poskytnuta možnost vykoupení všem lidem, je možnost podílet se na jeho utrpení a doplňovat to, co zbývá do míry jeho útrap, z milosti a nikoli z nutnosti. Takový je pohled protestantské teologie na spoluutrpení.¹⁶ Katolická teologie naproti tomu akcentuje spíše ekleziologický rozměr Kristova těla. Totus Christus označuje Krista ve spojení s jeho církví. Církev má tedy podíl na Kristově utrpení i na výkupné síle Kristova kříže. Dobrovolné přidružení ke Kristovu utrpení je dokonce prospěšné Božímu lidu. Míra utrpení hlavy je již dovršena, ne však míra utrpení údů a ve svých údech trpí Kristu dál, proto může napsat, že na svém těle doplňuje to, co zbývá vytrpět. Utrpením může mít nemocný účast na Kristově spasitelném díle a přispívat tak dobru celého těla - církve.¹⁷ Této myšlenky si všímá také Jan Pavel II., o čemž bude dále pojednáno.

Ve Flp 2,5-11 jsme voláni k mysli Kristově, a ta je vnímána jako největší sebezapření. Proto může sv. Pavel v následující kapitole psát o tom, jak se touží připodobnit trpícímu Kristu a mít účast na jeho utrpení a smrti. Podstatný je zde také aspekt sdílení života, což znamená, že spasení není jen vysvobození, ale i lék. Skrze obrácení je člověk uveden na cestu Boží, která je cestou kříže. Člověk je vysvobozen z Adamovy cesty nezdravé sebelásky a sebe-uctívání pro cestu kříže, sebevydání a sebeobětování, vycházející z Boha. Kříž se ale mocí Ducha svatého musí stát v duši člověka živou skutečností, protože jinak se mu stane soudem, nikoli vykoupením. Tento kříž má souvislost jak se smrtí hříchu, tedy křtem, tak s ochotným přijetím vlastního kříže.¹⁸ Jelikož význam Kristova utrpení a jeho dopad na člověka je významnou látkou dogmatické teologie, budeme se mu věnovat také v další části.

1.2. Utrpení a bolest z pohledu dogmatické teologie

V této části se budeme držet pomyslné linky utrpení, která nás povede od jeho vzniku až k jeho překonání a proměnění díky oběti Pána Ježíše Krista. Nejprve se budeme zabývat dědičným hříchem a jeho dopadem na život člověka, abychom mohli lépe nahlédnout původ utrpení. Postupně se dostaneme až ke Kristu, který svým vítězstvím

---

¹⁵ Srov. LÉON-DUFOUR. *Slovník biblické teologie*, s. 534-536.

¹⁶ Srov. DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Přeložil Alena KOŽELUHOVÁ. Praha: Návrat domů, 1996, s. 1072.

¹⁷ MERELL, Jan. *Listy apoštola Pavla z vězení: překlad a výklad listu k Efesanům a Kolosanům*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 105.

¹⁸ Srov. VOUGA, François. *Teologie Nového zákona*. Jihlava: Mlýn, 2009, s. 227.

nad hříchem nabízí člověku ještě lepší dobra než ta, která mu hřích odňal. Všimneme si jeho vykupitelné oběti. Toho, jaký význam má pro člověka, a toho, k čemu je člověk přizván – k podílu na Kristově utrpení. Protože církvev, jakožto Kristovo mystické tělo, je od Krista – své hlavy - neoddělitelná, zaměříme se také na její poslání. Jde především o lásku k nemocným, kterou po vzoru Krista projevuje trpělivou péčí, modlitbou, udílením svátosti pomazání nemocných...

1.2.1. Dědičný hřích a narušení lidské přirozenosti

Z biblické zvěsti knihy Genezis vyvozujeme, že člověk byl stvořen ve stavu „svatosti a původní spravedlnosti“. Štěstí života prvních lidí vyplývalo z jejich přátelství s Bohem. Žili v jakési harmonii se sebou samými, s Bohem i se světem. Následoval však hřích, kterým dal člověk přednost sám sobě před Bohem, což je v rozporu s tím, k čemu byl stvořen, s jeho vlastním dobrem. Pro člověka byla zamýšlena cesta „zbožštění“ ve slávě, ale sveden ďáblem chtěl být jako Bůh, avšak bez Boha, ne podle Boha. Prvotním hříchem vešla do světa smrt, vláda duchovních schopností duše nad tělem se podlomila a soulad se vším stvořením se ztratil. Adam je poznamenán ztrátou původní svatosti a přirozenosti, která se projevuje oslabením sil, utrpením, žádostivostí a nakloněním ke hříchu a také smrtelností. A protože byl neoddělitelně spjat s celým lidským rodem, týkala se tato celková změna k horšímu všech lidí. To určitě neznamená, že by jim tato situace zakládala osobní hřích, ale předáváním života se přenáší i prvotní hřích, který je vlastně narušením původně zamýšlené lidské přirozenosti.¹⁹

Bůh nevaluje na člověka po hříchu vnější sankce, ale nechává ho „klesnout do nečistoty“, po čemž toužilo lidské srdce. Svatý Pavel také používá pojem „ztráta slávy“, která postihuje všechny lidi (Řím 1,22-24). Takto na sebe lidé přivolali Boží hněv, který však nespočívá v tom, že by byl Bůh ovládnut pomstychtivostí a touhou po odplatě, ale v tom že jsou lidé odkázáni na odpuštění hříchů. Původní sláva Božích dětí a nenarušený vztah k Bohu se proměnil v nicotnost a službu hříšníků. Jestliže původně se člověk těšil pokoji, nyní na něj dopadá nouze a utrpení, jelikož činí zlo. (srov. Tob 12,10: „Ti, kdo páchají hřích a nepravost, jsou sami sobě nepřáteli.“)²⁰

¹⁹ Srov. *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, 374-421.

²⁰ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 131-132.

Starý zákon pojednává o dlouhé cestě člověka k Hospodinu, obnovením vztahu díky smlouvě. Žádná starozákonní oběť ani smlouva však člověku neumožnila plný přístup k Bohu. Z jeho strany nebyla žádná překážka, ale ze strany člověka ano, neboť ze své vlastní síly nebyl schopen se Bohu úplně přiblížit. Proto cesta naznačená ve Starém zákoně potřebovala své naplnění zákoně Novém díky Bohočlověku, Ježíši Kristu. Jen on mohl na svém životě realizovat sestupnou linii Božího sklonu ke člověku a zároveň vzestupnou linii lidské odpovědi Bohu a napravit tak porušený vztah. A právě v Kristu mohou lidé k Bohu přistupovat.

1.2.2. Kristova oběť a obnovení stvoření

Jak už bylo napsáno, je to právě hřích, který do světa vnesl realitu zla znetvořujíc jej. A Bůh se učinil sám místem smíření, když ve svém Synu vzal utrpení na sebe. Bůh tedy vnáší do světa svou nekonečnou čistotu a „pije kalich všeho strašlivého“, aby bolestí své lásky proměnil temnotu přítomnou ve světě. Ježíšovým křížem se naplnilo to, o co se dosud marně pokoušely oběti Starého zákona, neboť šlo o kvalitativně rozdílnou oběť, kde obětovaný a oběť splývají v jedno. Mohlo dojít k opravdovému smíření a svět narušený hříchem byl obnoven.²¹ Usmíření realizované Kristem zahrnuje celé stvoření, takže nejde jen o smíření s Bohem, ale také o smíření mezi lidmi. A podle listu Kolosanům, kde se mluví o smíření všeho²², se jednalo také o usmíření člověka se sebou samým i se stvořením.²³ Pán Ježíš se dle svědectví evangelistů stavěl proti rozličným podobám zla, jako jsou nemoc, bolest, smrt, ale především se stavěl proti ještě většímu zlu – hříchu - které člověka odděluje od Boha, původce a cíle jejich života.²⁴

Celý život Pána Ježíše odráží jeho poslání: sloužit a dát svůj život jako výkupné za všechny (Mk 10,45). Už křest v Jordáně poukazuje na beránka, který snímá hříchy světa. Ježíš je také ztotožněn s trpícím služebníkem, který je veden na porážku a nese hříchy mnohých a současně s velikonočním beránkem, který je symbolem vykoupení Izraele. Pán Ježíš svobodně přijal své utrpení z lásky k Bohu i k lidem, které chce Otec

---

²¹ Srov. BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský II*. Vyd. 3. Přeložil Daniela BLAHUTKOVÁ. Brno: Barrister & Principal, 2011, s.150.

²² Kol 1, 19-20.

²³ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Praha: Krystal OP; Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 406.

²⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 90-94.

spasit.²⁵ Boží vůlí je spása člověka a Ježíš zůstal této vůli věrný i tváří tvář utrpení a potupné smrti kříže.²⁶

Ježíšův život zjevuje Otce a zároveň je cestou ke zbožštění člověka, cestou vedoucí k Otci. To nás přivádí k životu Nejsvětější trojice, z něhož plyne původ Kristovy oběti. Otec i Syn si navzájem odevzdávají vše. Z toho můžeme v soteriologii analogicky vyvozovat i sestupnou linii Boha k člověku a naopak vzestupnou linii člověka k Bohu v Ježíši Kristu a zároveň Ducha svatého, který vychází z jejich vzájemného sebedarování (a působí v duši člověka).²⁷

1.2.3. Církev ve službě trpícím

Křesťanská tradice napříč staletími si všímá různých biblických pohledů na utrpení a dále s nimi pracuje. Nemůžeme říct, že by nám jeden biblický úryvek dal vyčerpávající pohled na nemoc a utrpení, ale spíše mozaika utvořená z těchto pohledů připravuje místo Ježíši Kristu, který může skrze jednotlivá sklíčka k lidskému srdci zazářit jako ta nejhlubší odpověď.

Křesťanský pohled na utrpení má jakoby dvě strany mince. Jednou je Kristův soucit s nemocnými, když léčí duši i tělo nemocného. To ovšem neznamená, že by utrpení ze světa zmizelo. Druhou stranou mince je totiž následování Krista poctivým nesením vlastního kříže (Lk 9,23). Nejsme s to plně proniknout veliké tajemství utrpení. Někteří jsou totiž opravdu uzdraveni. Jiným je utrpení ponecháno. Evangelia mluví o tom, že Ježíš uzdravil mnohé lidi, ale ne všechny. Tento fakt naznačuje, že utrpení a nemoc neodporují hodnotám Božího království, ale dokonce má hodnotu spasitelnou a výkupnou. Nemocný tedy stojí před velkým dramatem, jak utrpení vlastně ve svém životě uchopit.

Trpící se stávají ikonou Krista, když přebírají jeho postoj k utrpení, jímž mu dal nový význam. „Bolest a utrpení se tak mohou stát paradoxním zjevením tajuplné a proměňující Boží moci a slávy, která propůjčuje člověku již v tomto životě úžasnou důstojnost.“²⁸ Nezávisle na tom, jak se trpící chová, věřící by se měl snažit v něm spatřovat tvář trpícího Krista a vidět podstatnou hodnotu už v jeho samotném bytí, ne v potencionální užitečnosti a výkonu. Věřící svou opravdovou účastí a nasloucháním trpícímu vlastně napodobuje postoj Boha Otce k Synu v hodině kříže. Může ho tak

---

²⁵ Jan 10,18.

²⁶ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 400.

²⁷ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 401-403.

²⁸ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*, s. 192.

doprovázet na jeho cestě vrcholného poznání Boha, které se děje díky dramatu utrpení, podobně jako Kristův Kříž znamenal vrcholné zjevení Boha v dějinách spásy. Z Kristova příkladu ale může trpící také poznat, že Hospodin nehledí na bolest člověka z výšin své blaženosti, ale že lidské utrpení se stává bolestí Božího Syna, aby se plnost jeho života mohla stát plností života člověka.²⁹

Drama utrpení je spojeno také s možnou účastí na Kristově utrpení (srov. Kol 1,24). Jeho oběť sice byla vykonána jednou provždy a nelze k ní nic přidat, lidé však mají možnost se k tomuto velikonočnímu tajemství připojit způsobem, který zná jen Bůh.³⁰ Mohou tak trpělivým snášením utrpení ve spojení s Kristem spolupracovat na dobru celé církve. Dále jsou taci, kteří jsou povoláni, aby prodlužovali Kristovo poslání lásky k bližnímu péčí o nemocné, přímluvnou modlitbou i svátostným způsobem, zvláště svátostmi pomazáním nemocných, eucharistií a svátostí smíření, jež jsou cennými dary z pokladnice církve.

Jak už bylo výše naznačeno, nemoc je z křesťanského pohledu chápána jako nepřítel, který má svůj prapůvod v hříchu lidí, a s tímto nepřítelem je nutno bojovat. Na potřebě boje s nemocí a snaze nemocným v boji pomáhat nic nemění ani pozitivně vnímaný fakt, že mnohdy se nemoc stává příležitostí k obrácení, zrání a cestou ke spáse. Sám Ježíš se svou uzdravující silou staví do opozice vůči nemoci. Dějiny křesťanství ale svědčí o nemoci a bolesti, které tajemně po staletí doprovázejí lidský rod, i přes mimořádná podivuhodná uzdravení. Zátěž a životní zkoušky, které nemoc mnohdy způsobuje, může u nemocného ovlivnit také obraz Boha či způsobit krizi víry. Pokud má navrch autoritářský obraz Boha, má tendenci vnímat nemoc jako trest. Některé nemocné naopak nemoc přivede k prohloubení života z víry či k šanci k novému uspořádání dosavadního života.³¹ Každá nemoc nám může dokonce dát zahlédnout smrt. v nemoci si člověk sahá na vlastní hranice omezenosti a ohroženosti a může prožívat úzkost, zoufalství či vzpouru proti Bohu.³² Proto v procesu vyrovnání se s nemocí při mohou hrát důležitou roli křesťané, kteří nemocné doprovází na jejich cestě utrpení a církev udělující svátosti k jejich posile, aby nemoc mohli lépe snášet.

Svátosti mohou nemocným významně pomáhat v jejich duchovním životě i v nesení nemoci. Nejčastěji nemocní nalézají pomoc v přijímání eucharistie, pomazání

---

²⁹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*, 192-194.

³⁰ Srov. *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, 618.

³¹ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2016. s. 137-139.

³² Srov. *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, 1500-1501.

nemocných a svátosti smíření. *Eucharistie* utužuje naše spojení s Kristem a uchovává a obnovuje v duši život milosti, získané ve křtu. Zároveň vytváří jednotu Kristova tajemného těla, takže prohlubuje přivtělení k církvi.³³ V nemocném se tak může rozhojňovat láska, která ho vede k přinášení oběti vlastních bolestí a celého života ve prospěch celé církve. Pro mnoho nemocných je svaté přijímání opravdovou posilou, neboť přijímají samotného Krista, který slíbil, že bude s námi po všechny dny až do konce světa (srov. Mt 28,20).

Svátost pomazání nemocných, udělovaná těm, kteří začínají být v nebezpečí smrti, mají vážnou nemoc nebo pokročilý věk, je jedním ze způsobů, jímž se věřící důvěrně spojuje s Kristovým utrpením. Trpící mohou, i díky účinkům této svátosti, přispívat k posvěcení církve.³⁴ Těžce nemocný potřebuje zvláštní milost Boží, aby neochabovala jeho víra. Může také pomoci na cestě odhalování pravých hodnot a opuštění hodnot falešných.³⁵ Zvláštní dar Ducha svatého posiluje věřícího proti pokušení malomyslnosti a pomáhá překonávat potíže spojené s nemocí a stářím. Nemocný dochází působením této svátosti také k uzdravení, pokud to napomáhá ke spáse duše, a jsou mu odpuštěny hříchy, jestliže nemohl přijmout svátost smíření.³⁶

Svátost smíření je prostředkem, který vrací ztracenou Boží milost a opět obnovuje důvěrné přátelství s Bohem. Působí opravdové duchovní vzkříšení, vrací důstojnost Božích dětí, která nám byla dána ve křtu, a znovu nám dává sílu kráčet v plné svobodě Božích dětí. Zároveň smiřuje s církví, což je pro nemocného zvlášť důležité, protože si může společně s ostatními údy církve vyměňovat duchovní dobra a mít účast na jejím životě.³⁷

2. Utrpení v životě Jana Pavla II.

Papež Jan Pavel II. zakusil ve svém životě mnoho utrpení hned od raného dětství. Velmi brzy mu umřeli matka a bratr, později i otec. Stal se také obětí nebezpečné nehody, když ho srazil německý nákladník. Během druhé světové války přišel o mnoho blízkých a přátel. Trpěl v područí nacistické ideologie, následně pod tíhou břemene komunistického režimu.³⁸

---

³³ Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 84-86.

³⁴ Srov. *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, 1522.

³⁵ Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*, s. 142-143.

³⁶ Srov. *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, 1520.

³⁷ Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*, s. 113.

³⁸ Srov. WEIGEL, George. *Svědectví naděje: životopis papeže Jana Pavla II*. Praha: Práh, 2000, s. 25-232.

Je jisté, že tyto prožitky, které okusil na vlastní kůži, ovlivnily následně jeho vztah k trpícím. Pastorační péče o nemocné byla u něj vždy v centru pastýřské služby. Na počátku svého pontifikátu se obrací na nemocné v Urbi et orbi a prosí je o pomoc, jejich modlitby a oběti, a zároveň se obrací ke kardinálům a zdravotníkům a mluví o významu utrpení ve světle víry. Žádný trpící mu nebyl lhostejný, ale pro každého měl připravené vlídné slovo, podával nemocným ruce a žehnal jim.³⁹

Bylo to právě období dětství, v němž se hluboce dotkl budoucího papeže příkladem otce. Otec byl pro malého Karola prvním učitelem evangelia, jehož jádrem je kříž. První pouť, na kterou se společně vydali po smrti matky, vedla do Zebrzydowké Kalvárie.⁴⁰ Později papež sám píše: „Evangelium není příslibem snadného úspěchu. Nikomu neslibuje pohodlný život. Klade nároky a zároveň je velkým slibem – slibem věčného života pro člověka..., který podléhá utrpení a překážkám“.⁴¹ Ani svá dospělá léta nemohl prožívat v klidném prostředí, nýbrž snášel tíži ideologií a všeho s nimi spojeného. Během druhé světové války hluboce vnímal odsun Židů, neboť se také s mnohými z nich přátelil. V letech 1942-1949 patřil Karol Wojtyła k tajným studentům kněžského semináře, což spočívalo v samostudiu a většinou i v dělnické či veřejně prospěšné práci.⁴² Byl to právě Karol Wojtyła, který našel mrtvé tělo jednoho z tajných seminaristů v dubnu roku 1942. Během nadvlády komunistického režimu prožíval s církví období jejího pronásledování a nesvobody nejprve jako kněz, později jako biskup, kardinál a arcibiskup. Bojoval za církev, která bude mít dostatečný prostor a nebude jen „lidovou záležitostí“, o což se snažila polská komunistická strana. Když se stal Karol Wojtyła roku 1978 papežem, stále nepřestával myslet na utrpení církve i obyčejných lidí pronásledovaných komunistickým režimem. Každou návštěvou Polska byl velkým povzbuzením lidí dobré vůle i hrozbou komunistickému režimu.⁴³ Karol Wojtyła přijímal všechny životní lekce s vírou a pokorou, proto o něm mohl jeho sekretář Stanisław Dziwisz prohlásit: „Všechny tyto zkoušky udělaly z Jana Pavla II. papeže nemocných a trpících.“⁴⁴

Krátce po svém zvolení papežem byl na Jana Pavla II. spáchán atentát. Kardinál Stanisław Dziwisz, sekretář papeže, říká, že atentátem vešel papež do „svatyně utrpení“.

---

³⁹ Srov. DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 19.

⁴⁰ Srov. WEIGEL, George. *Svědék naděje*, s. 35-37.

⁴¹ PAUL, John a Vittorio MESSORI. *Crossing the threshold of hope*. New York: Knopf, 1994, s. 104.

⁴² Srov. WEIGEL, George. *Svědék naděje*, s. 73-77.

⁴³ Srov. ODER, Sławomir a Saverio GAETA. *Proč svatý?: zákulisí procesu blahověření Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 24-83.

⁴⁴ DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, str. 9.

Došlo k němu dne 13. května 1981 na Svatopetrském náměstí. Svatý otec byl převezen do nedaleké nemocnice Gemelli, kde velmi trpěl a na vlastní kůži zakoušel to, o čem mnohokrát hovořil ve svých promluvách k nemocným a co mohl také během nich pozorovat: bolest, smutek, úzkost, osamocenosť a také závislost na druhých lidech. Sílu pro nesení utrpení bral z osobní a liturgické modlitby. Velkou útěchou mu bylo také vědomí, že se za něj modlí celý svět, který byl tímto činem hluboce zasažen. Poděkování za modlitby byla první slova, která po atentátu pronesl k věřícím.⁴⁵

Když papež opouštěl kliniku Gemeli, byl vděčný nejenom za dar života, ale také za společenství trpících v nemocnici, jehož mohl být součástí. Ve dnech po atentátu zakoušel skutečnou bolest – a to i proto, že ji sdílel s ostatními. Ta bolest ale nebyla jen fyzická, nýbrž také hluboce duchovní, jelikož Jan Pavel II. čelil také otázce o zlu, které vedlo útočníka k namíření zbraně. Právě v této zkušenosti s utrpením Stanisław Dziwisz spatřuje zárodek apoštolského listu *Salvifici Doloris*.⁴⁶

Papež se chtěl co nejdříve po atentátu vrátit ke své práci a chtěl být církvi nablízku i jinak než z lůžka. Jak ale sám řekl, dostal možnost do hloubky pochopit, že v utrpení, které zakusil, šlo o velkou milost, kterou mu Bůh dal jako člověku, a zároveň s ohledem na jeho službu šlo o milost celé církvi. Při generální audienci 28. října 1981 svatý otec sdělil: „Zakusil jsem na vlastním těle násilí a díky tomu se cítím o mnoho blíže všem, kteří kdekoli a jakkoli trpí pronásledováním pro Kristovo jméno, těm, kdo snášejí útlak pro svatou věc lidské důstojnosti, pro spravedlnost a světový mír, i těm, kdo za svou věrnost zaplatili smrtí.“ O tom, že své utrpení považuje za přínos celé církvi, mluví také při příležitosti modlitby *Angelus Domini* 29. května 1994. Papež musí prý trpět proto, aby celý svět věděl, že existuje evangelium, které je takzvaně nadřazené: evangelium utrpení, jímž se musí připravovat budoucnost třetího tisíciletí. U příležitosti své operace v roce 1996 pronesl tato slova:“ V těchto dnech mé nemoci mám příležitost ještě hlouběji porozumět hodnotě služby, kterou mi Pán v církvi svěřil jakožto knězi, jakožto biskupovi, jakožto nástupci sv. Petra. Její součástí je rovněž dar utrpení.“⁴⁷

O jeho vztahu k nemocným, který byl ovlivněn také jeho vlastní zkušeností s utrpením, se dozvídáme nejen z jeho písemného díla, ale i z jeho vystupování na veřejnosti. Jde o gesta jako např. políbení vážně nemocného v leprosiáriu, vzítí chlapce nemocného AIDS do náruče, a obecně časté návštěvy a žehnání nemocným. Vždy se

---

⁴⁵ Srov. DZIWISZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 28-36.

⁴⁶ Srov. DZIWISZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 31-34.

⁴⁷ Srov. ODER, Sławomir a Saverio GAETA. *Proč svatý?*, s. 153-156.

snažil připomínat trpícím i našemu sobeckému světu, že utrpení prožívané s Kristem má v Božích očích svou hodnotu. Lze ho přijmout a neztratit nic ze své důstojnosti.⁴⁸

Během svých pobytů v nemocnici se ztotožňoval s větou z listu Kolosanům o doplňování toho, co zbývá vytrpět do Kristových útrap, což se následně obrací ve prospěch církve. Z těchto slov učinil hlavní epicentrum svého svědectví víry. I v těch nejtěžších chvílích své nemoci, když měl žízeň a nikdo mu nemohl podat nic k pití, opakoval: „Je třeba dostiučinit, kolik toho vytrpěl Pán Ježíš.“⁴⁹

„Slovo kříž není v jeho životě jen pojmem,“ prohlásil jeho nástupce kardinál Ratzinger. Každou nemoc snášel s trpělivostí a pokojem, málokdy o nich mluvil a to ani před svými nejbližšími. Ale když už to udělal, neváhal užít humoru nebo prostého informování.⁵⁰ O papežově nesení kříže mluví také kardinál Joachim Meisner. Když papež přijal svůj úřad, byl podle něj atletem, který by mohl nastoupit k fotbalovému zápasu. Teď, po letech, je mnohem více podobný ukřižovanému Kristu, což také dodává věrohodnost a účinnost jeho slovům. Kardinál Meisner si všiml, že toto hluboké spojení s Kristem vysvítá např. při udělování požehnání „Urbi et orbi“, kdy se papež opírá o hůl ve tvaru kříže. Toto gesto zviditelňuje, že se stále více stává s Ukřižovaným „jednou osobou“.⁵¹

S přibývajícimi léty papeži přibývalo také nemocí. Podroboval se mnoha vyšetřením i několika operacím. Musel proto zvolnit tempo své pastýřské služby. Poslední část svého pontifikátu prožil Jan Pavel II. ve velké boleti a utrpení. Pohyboval se na invalidním vozíku a později nemohl ani mluvit. Dle svědectví lidí žijících v jeho blízkosti svůj kříž však nesl pokojně, s mimořádnou silou, trpělivostí a nadějí v Krista i jeho Matku. Skrze kříž tak doprovázel celou církev v jejích zápasech.⁵²

Hloubka sjednocení s Bohem a jeho účast na velikonočním tajemství se naplno projeví v posledních dnech jeho života. Tělo postupně pozbývalo sil, takže se muselo všeho vzdát a bylo „poslušné až k smrti“ (srov. Flp 2,8). Na duchu ale zůstával silný a miloval až do krajnosti (srov. Jan 13,1). Ze samotné smrti strach neměl, neboť po všech životních cestách šel s Kristem a věděl, jak ho má následovat.⁵³ Zemřel dne 2. dubna

---

⁴⁸ Srov. DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 19-27.

⁴⁹ Srov. ODER, Sławomir a Saverio GAETA. *Proč svatý?: zákulisí procesu blahorečení Jana Pavla II.*, s. 159-160.

⁵⁰ Srov. DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 14. (s odkazem na L'Osservatore Romano, 18. října 2008, s. 8.).

⁵¹ Srov. MEISNER, Joachim. *Dívat se srdcem*, s. 64.

⁵² Srov. DZIWIŚZ, Stanisław a Gian Franco SVIDERCOSCHI. *Život s Karolem: vzpomínky osobního sekretáře Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 174-182.

⁵³ Srov. DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 37.

roku 2005 obklopen svými nejbližšími spolupracovníky, ale zpráva o jeho smrti se skoro okamžitě hluboce dotkla celého světa.

3. Teologie apoštolského listu *Salvifici doloris*

Jan Pavel II. se ve svém apoštolském listě *Salvifici doloris* zabývá křesťanským pohledem na utrpení. Jde o pohled, kterým spatřujeme nejen hloubku a tíži utrpení, ale i určité přiblížení se jeho smyslu díky Ježíši Kristu. Apoštolský list je adresován jak všem biskupům, tak všem věřícím bratřím.

Salvifici doloris nás postupně přivádí k tázání se po smyslu utrpení, ať už fyzického či duševního. Dospíváme tak k otázkám, proč existuje utrpení a zlo. Odpovědět je nelehké, a to i tehdy, když se ptáme samotného Boha, který je Stvořitelem a Pánem světa, z něž toto utrpení pochází. Už Starý zákon nás přivádí k víře, že Bůh upřímné volání trpícího člověka slyší, o čemž bude pojednáno v následující části. Když budeme následovat papežovu nit jeho apoštolským listem, dostaneme se až k Ježíši Kristu, který je sám největší odpovědí na otázky po smyslu utrpení. Pozve nás také na cestu lásky, která je nejbohatším zdrojem smyslu utrpení. Proto pochopení smyslu utrpení hluboce souvisí s tím, jak jsme schopni pochopit velikost lásky Boží. Určitým vodítkem v našem hledání nám může být i život apoštola Pavla. Bylo to právě pochopení smyslu utrpení, které ho přivedlo k radosti, když napsal: „nyní sice trpím, ale raduji se z toho“ (srov. Kol 1,24). Dotkneme se jistě také toho, jak může člověk své utrpení ve spojení s Kristem konkrétně prožívat a jak mohou být nablízku trpícím ostatní lidé, kteří jsou pozváni k tomu, aby k bolesti přistupovali s hlubokou úctou a soucitem. Vzorem takového jednání nám bude postava milosrdného Samaritána.⁵⁴

Utrpení je vždy zkouškou, někdy velmi tvrdou, ale pro mnohé také výzvou k překročení sebe sama a k osvědčení duchovní zralosti. Ukazuje zvláštním způsobem na velikou důstojnost člověka, která jím není poznamenána. Bůh skrze lidskou slabost dokonce zjevuje svou moc. Utrpení může být i výzvou k osvědčení duchovní zralosti člověka. To prokázali v dějinách mučedníci pro Krista, věrni slovům: „A nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo – duši zabít nemohou“ (Mt 10,28).⁵⁵

Starý zákon před nás staví příběhy mnoha postav, které nějakým způsobem trpí. Starozákonní svatopisci popisují utrpení fyzické, duchovní i morální často výrazem

---

⁵⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Salvifici doloris: apoštolský list Jana Pavla II. O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. února 1984*. Praha: Zvon, 1995.

⁵⁵ Srov. SD 22.

„zlo“ a ještě neumí dobře rozlišovat zmíněné tři roviny. Utrpení nás postupně přivádí k otázce: co je vlastně zlo a kde je jeho původ? Křesťanství se odlišuje od ostatních kultur tím, že nevidí zlo v samotném lidském bytí. Naopak vyznávajíc dobrého Stvořitele, spatřuje utrpení spíše jako následek nějakého defektu či nedostatku dobra. O tom, že Bůh slyší lidské otázky po důvodu utrpení, svědčí např. příběh spravedlivého Joba. Jeho přátelé se domnívají, že jeho utrpení je trestem za jeho osobní hříchy. Opírají se o některé pasáže knih Starého zákona, když říkají, že Bůh Zjevení je Zákonodárcem i Soudcem. Člověk je souzen tehdy, když dobrovolně přestoupí zákony, tedy poruší dobrý řád. Utrpení je tak považováno za oprávněné zlo a trest za hříchy, na což poukazují právě Jobovi přátelé. Job nás napříč tomu přivádí k pojetí utrpení, které není následkem viny či trestem, ale spíše zkouškou. V jeho knize je vylíčeno utrpení nevinného člověka, které svým způsobem předjímá utrpení Krista. Utrpení ve Starém zákoně má konečně ještě jeden aspekt, a to, že dává trpícímu možnost k obnově dobra.⁵⁶

Tajemství utrpení, které není trestem za osobní vinu, ale i utrpení obecně, přivádí některé k odmítnutí teismu jako takového. S tímto pojetím svatý otec zápasí, když se snaží najít uspokojivou odpověď.⁵⁷ Zastává obecně platný teologický pohled na Boží prozřetelnost, která se zlem počítá, ale zároveň ho zaměřuje ke kříži a vzkříšení Ježíše Krista. Proto můžeme přijmout za své slova velikonoční liturgie o „šťastné vině“, pro kterou přišel Vykupitel vznešený a veliký, slova o tom, že zlo a utrpení mohou napomoci k ještě většímu dobru.⁵⁸

Tajemství utrpení je nám plněji otevřeno právě skrze kříž Ježíše Krista. „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan 3,16). Tato slova nás přivádějí k jádru Božího jednání, které přináší spásu. Ta je ve světle evangelia stavěna do opozice k věčnému zatracení, čímž tedy není myšleno jakékoli dočasné utrpení. Kristova smrt a zmrtvýchvstání radikálně zasáhly zlo v jeho samotném kořenu. Toto vítězství nad hříchem a smrtí neodstraňuje dočasné životní strasti, ale vrhá na ně nové světlo a přináší příslib věčného života a blaženosti a dává člověku žít v milosti posvěcující. Byly to právě hříchy člověka v celé jejich šíři, které zapříčinily utrpení Vykupitele, který jediný byl s to obsáhnout jejich velikost. Jeho utrpení bylo nejen zástupným, ale především

---

⁵⁶ „Trestání nebylo ke zkáze, nýbrž k výchově našeho lidu.“ (srov. 2 Mak 6, 12)
Srov. SD 9-13.

⁵⁷ Srov. VAN INWAGEN, Peter, ed. *Christian faith and the problem of evil*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans publishing company, c2004.

⁵⁸ Srov. JOHN PAUL II. *A catechesis on the Creed*. Boston, MA: Pauline Software, c1998.

vykupujícím. Pán Ježíš dává svým životem nejlepší odpověď po smyslu utrpení, a to nejen svým učením, ale zvláště pak svým utrpením, které je souhrnným slovem onoho učení: „slovo o kříži“, jak ho nazve sv. Pavel (srov. 1 Kor, 1,18). Kristův kříž nejenže zapříčinil vykoupení, ale bylo jím vykoupeno samo lidské utrpení. Lidské utrpení, spojené s utrpením Krista, může být spásnosné, protože je povzneseno do roviny vykoupení, takže každá lidská bolest může mít účast na Kristově výkupném utrpení.⁵⁹

Jedním z hlavních opakujících se motivů papežova listu je evangelium o utrpení, které psal sám Pán Ježíš, ne perem, ale spíše svým životem a slovy. První kapitolou tohoto evangelia je rozhodnutí snášet utrpení pro Ježíše. Utrpení pro Ježíše je podle něj samotného naším křesťanským povoláním. Tvoříme totiž jeho tělo. A Jan Pavel II. nám připomíná, že i přes tuto temnotu přítomnou v bolesti nenalzáme smrt, ale okno do života, za nímž nás čeká sláva Vzkříšeného Pána.⁶⁰ První učednicí tohoto evangelia byla Panna Maria, která o něm vydávala svědectví celým svým životem, byla jedinečným způsobem účastná vykupitelské smrti jejího Syna, takže předem uskutečnila Pavlova slova o doplňování Kristových útrap. S evangeliem o utrpení se nerozlučitelně pojí také zjevení síly přinášející spásu a význam utrpení ve vykupitelském poslání Krista i církve. Kristus totiž svým posluchačům netajil nutnost utrpení, ale naopak říkal: „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, nes každého dne svůj kříž a následuj mě“ (Lk 9,23). Zároveň je však člověk ujištěn o nadpřirozené síle, která s ním bude v každém útlaku pro Kristovo jméno.⁶¹

Další částí evangelia o utrpení je utrpení ve společenství s Ježíšem, což je veliké tajemství víry. Spojení našeho utrpení s velikonočním tajemstvím Pána Ježíše je možné podle papeže jen díky tomu, že nás Ježíš připojil ke svému tělu. Vzniká tak realita, která se aktualizuje cestou znovuzrození ve křtu a naším přijímáním Ježíše v eucharistii.⁶² Tuto kapitolu utrpení píšou s Kristem všichni ti, kteří s ním trpí a spojují své lidské bolesti s jeho spasitelným utrpením. „V nich se naplňuje evangelium o utrpení a zároveň každý z nich jej nějakým způsobem píše dále: píše jej a hlásá světu, svému okolí i lidem své doby.“⁶³ Bylo to právě utrpení, které stálo za obrácením mnohých svatých. Poznali totiž nejen vykupující sílu utrpení, nýbrž stali se díky jeho proměňující

---

⁵⁹ Srov. SD 14-17.

⁶⁰ Srov. SCHROEDER, Robert G. *John Paul II and the meaning of suffering: lessons from a spiritual master*. Huntington, Ind.: Our Sunday Visitor Pub., 2008.

⁶¹ Srov. SD 23.

⁶² Srov. SCHROEDER, Robert G. *John Paul II and the meaning of suffering: lessons from a spiritual master*. Huntington, Ind.: Our Sunday Visitor Pub., 2008.

⁶³ SD 26.

síle novými lidmi. Díky zcela nemocnému a slabému tělu smí vyniknout lidská zralost a duchovní velikost nemocného člověka, která je ovocem obrácení a která je svědectvím pro člověka zcela zdravého. Sám Kristus pak se svým Duchem útěchy působí v srdci člověka a zjevuje trpícímu svou spoluúčast. Je v něm přítomen svým spasitelným utrpením a skrze jádro lidské bolesti a postupně člověku otevírá hranice Božího království, světa obráceného ke Stvořiteli a osvobozeného od hříchu, jež je založen na vykupující síle lásky.⁶⁴

S evangeliem o utrpení je také úzce spjato podobenství o milosrdném Samaritánovi, který jako jediný ze tří kolemjdoucích poskytne pomoc potřebnému člověku.⁶⁵ Podle tohoto vzoru smí být „milosrdným Samaritánem“ každý, kdo se nevyhne utrpení svého bližního, ale naopak k němu přistupuje se snahou pomoci. Jde o postoj připraveného srdce, které se nevyhýbá utrpení druhých, ať už je jakékoli. Soucit se často stává jediným důkazem naší lásky k člověku postiženému zlem. Ale milosrdný Samaritán nezůstal jen u něj, nýbrž poskytl trpícímu skutečnou pomoc. Svou pomoc činí s náklonností srdce a nedbá přitom ani finančních nákladů.⁶⁶ „Dá se říci, že dává sebe sama, své vlastní ‚já‘, které otevírá druhému. Dotýkáme se zde klíčového bodu celé křesťanské nauky o člověku. Člověk může ‚sám sebe plně nalézt jen v opravdovém darování sebe samého. Milosrdným Samaritánem je ten, který je tohoto sebedarování schopen.“⁶⁷

Svět bolesti tedy slouží také k tomu, aby v lidech vyvolal nezištnou lásku a ochotu pomoci. Jak velice se podobají skutku milosrdného Samaritána poctivě žitá povolání lékařů, zdravotních sester aj. Nejenom instituce, ale především církve je povolána k tomu, aby s hlubším porozuměním důvodům, které Kristus vyjádřil oním podobenstvím.⁶⁸ Papež vše uzavírá slovy: „člověk se má cítit být povolán k tomu, aby v utrpení osvědčil svou lásku. Instituce mají zajisté velký význam a jsou nepostradatelné; ale žádná organizace jako taková nemůže nahradit lidské srdce a lidskou lásku, jedná-li se o kontakt s utrpením druhých“.⁶⁹ Evangelium je totiž protikladem k nezájmu o utrpení bližních, čehož je sám Kristus zářným příkladem.

Utrpení zvláštním způsobem vyjadřuje hloubku člověka a vede ho k jistému povýšení a překročení sebe sama. Podstatu tohoto tajemného povolání vyjevuje sv.

---

⁶⁴ Srov. SD 26.

⁶⁵ Srov. Lk 10,30-37.

⁶⁶ Srov. SD 27.

⁶⁷ SD 27 (S odkazem na GS 24.).

⁶⁸ Srov. SD 29.

⁶⁹ SD 29.

Pavel ve svých listech a spojuje ji také s Kristem, tedy i s církví. Při pohledu na věc tímto zorným úhlem nám vysvětluje skutečnost, že Kristus uskutečnil vykoupení svým utrpením a tím rovněž pozvedl i lidskou bolest do roviny vykoupení. Tak se může člověk podílet na Kristově výkupném utrpení.⁷⁰

„V Kristu je každý člověk cestou církve.“ Encyklika Jana Pavla II., Vykupitel člověka, nás touto větou může uvést do jádra Pavlova učení. Je to právě církev, tělo Kristovo, ve kterém chce být Kristus spojen se všemi, zvláště s trpícími. Sv. Pavel vyjadřuje skutečnost tohoto spojení v listě Kolosanům následujícími slovy: „Teď sice pro vás trpím, ale raduji se z toho, protože tím na svém těle doplňuji to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap; má z toho prospěch jeho tělo, to je církev“ (Kol 1,24). Pokud někdo trpí spolu s Kristem, čerpá od něj nejen sílu, ale také sám svým utrpením doplňuje to, co zbývá vytrpět do plnosti Kristových útrap.⁷¹ „Kristovo utrpení způsobilo dobro vykoupení světa, jež je samo o sobě nevyčerpatelné a nekonečné a žádný člověk k němu nemůže nic přidat. Zároveň však Kristus v tajemství církve jako svého těla otevřel do jisté míry všem lidským útrapám své vykupující utrpení.“⁷² Kristus vykonal vykoupení v lásce plně až do konce, ale zároveň je neuzavřel, nýbrž jej otevírá každému lidskému utrpení. K podstatě Kristova utrpení patří, že chce být stále doplňováno.

Znamená to tedy, že je stále otevřeno lidské lásce přítomné v utrpení. Pokud člověk odhaluje Kristovo vykupující utrpení skrze víru, zároveň v něm nachází své utrpení obohacené o nový význam. Nejenom že je trpící člověk pro druhé užitečný, ale plní i službu lásky, která nemůže být ničím nahrazena.

Sv. Pavel však podtrhuje ještě jeden důležitý aspekt utrpení a to následnou spoluúčast na Kristově slávě. Pavel tuto myšlenku rozvíjí mj. v listu Římanům, kde píše: „Jsme-li však děti, jsme i dědici: dědici Boží a spoludědici Kristovi. Musíme ovšem jako on trpět, abychom tak mohli spolu s ním dojít slávy“. Motiv utrpení a slávy se line celým evangeliem a nejlépe vysvětluje při popisu vztahu ke kříži a vzkříšení. Smysl smrti na kříži byl dovršen vzkříšením. Je to právě vzkříšení, které vrhá nové světlo lidskou cestu temnotami, příkořím, beznaděje. Kristův kříž totiž vrhá světlo na život člověka, takže ho zasahuje vírou ve vzkříšení. Na několika místech v Bibli nacházíme,

---

⁷⁰ Srov. SD 2; 19.

⁷¹ Srov. SD 3; 24.

⁷² SD 24.

že kdo je svědkem Kristova utrpení, je svědkem i Kristova vzkříšení. Účast na Kristově utrpení je zároveň utrpením pro Boží království.⁷³

4. Světové dny nemocných

V této části se společně zaměříme na Světové dny nemocných a poselství Jana Pavla II., které u příležitosti jejich slavení napsal. Nejprve se budeme věnovat vzniku těchto dnů, potom samotnému obsahu těchto poselství – teologických témat v nich obsažených a adresátů, ke kterým se papež obrací.

Jan Pavel II. stojí u zrodu Světových dnů nemocných, které se poprvé konaly roku 1993. Jejich vzniku předcházelo několik událostí. Jmenujme především vydání apoštolského listu *Salvifici doloris* v den výročí zjevení Panny Marie Lurdské (11. února 1984) a založení Papežské rady pro pastorační zdravotníků téhož dne roku 1985. Právě na svátek Panny Marie Lurdské, dne 11. února, se každoročně slaví Světový den nemocných. Někteří autoři dávají do souvislosti propuknutí Parkinsonovy nemoci u Jana Pavla II. v roce 1991 a založení Světových dnů nemocných.⁷⁴ Oba papežové následující po Janu Pavlu II., Benedikt XVI. i František, na tuto tradici navázali.

Karol Wojtyła, ještě jako krakovský arcibiskup, inicioval vznik Dnů nemocných ve své diecézi. Došlo k tomu 7. května roku 1965. Karol Wojtyła každoročně napsal nemocným lidem ve své arcidiecézi pastorační dopis. Snažil se je tak více začlenit mezi ostatní věřící ve své arcidiecézi. V těchto dopisech, kterých bylo celkem 15, je vybízí, aby své utrpení sdíleli s arcidiecézí, s polskou církví i církví celého světa. Připomíná jim také víru, která překonává nesnáze nemocí stejně jako i ostatní zkoušky života. Zde můžeme spatřovat základy Světových dnů nemocných, které jsou položeny ve dnech, kdy byl budoucí papež ještě docela zdravý.⁷⁵

13. května roku 1992, v den jedenáctého výročí svého vlastního utrpení způsobeným zbrání atentátníka, oznámil Jan Pavel II., že se každoročně 11. února uskuteční Světový den nemocných. V Římě se v tyto dny konala papežská mše v bazilice sv. Petra s pacienty na invalidních vozících a s berlemi okolo hlavního oltáře již od roku 1980. Ke konci bohoslužby vždy papež kázal o nemoci a jejím nesení ve světle víry. Světové dny nemocných se později konaly vždy na různých místech světa,

---

⁷³ Srov. SD 22.

⁷⁴ Srov. <http://www.cusan.org/CUSA-Blogs/Administrators-Blog/ArtMID/446/ArticleID/777/World-Day-of-Prayer-for-the-Sick> (Citováno dne 27. 3. 2017.)

⁷⁵ Srov. WEIGEL, George. *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s 202.

kam papež adresoval i své poselství. Všiml si tak nejenom konkrétních potřeb nemocných, ale i konkrétních bolestí, které jsou specifické pro každý kontinent.⁷⁶

Jedním z hlavních záměrů konání těchto dnů je poukázat na závažné problémy týkající se zdraví a postavit je před zraky pečujících o nemocné, ale také všech, kteří se starají o věci veřejné a mají na starosti například spravedlivé rozdělení statků. Papež takto vede ke zcitlivění svědomí a rozvoji zodpovědnosti i za země, kde žije mnoho chudých lidí, kteří nemají přístup k základní zdravotní péči. Světové dny nemocných mají být také příležitostí k nové evangelizaci utrpení. V každém poselství se zvláštním způsobem obrací na nemocné a snaží se je povzbudit v jejich nelehkém, ale důležitém úkolu utrpení. Slavení dnů nemocných má pomoci také všem, kteří se o nemocné starají, aby v nich stále více spatřovali trpícího Krista a učili se mu oddaněji sloužit.⁷⁷ Nemocní mohou v těchto dnech dostat ujištění o živé přítomnosti Krista v jejich životech a zároveň jsou přiváděni k hluboké víře, která jim pomáhá vidět, že jejich utrpení může mít význam pro dobro světa.⁷⁸

5. Teologické a pastorační akcenty v papežových poselstvích

Jan Pavel II. rozvíjí ve svých poselstvích několik teologických témat a také rozvíjí v souvislosti s pastoračními nemocnými několik výzev jejich pečovatelům, zdravotníkům, církvi a křesťanům, biskupům, kněžím řeholníkům i laikům.

5.1. Teologická a pastorační témata

5.1.1. Kristus – Milosrdný Samaritán

Papež Jan Pavel II. staví Krista – milosrdného Samaritána – za vzor péče o nemocné jak církvi, tak lidem pracujícím ve zdravotnictví. Ježíš, Božský Samaritán, lékař duší i těl, je pro věřící příkladem opravdové lásky, soucitu, péče, respektu, pochopení i nezištnosti. Skrze církev je jeho těšící a uzdravující láska předávána samotným trpícím. Služba nemocným nemá být chápána jako jen něco příležitostného a nezávazného, neboť je každodenní odpovědí na Kristovo přikázání: „Uzdravujte nemocné, probouzejte k životu mrtvé, očist'ujte malomocné, vyhánějte zlé duchy” (srov. *Mt10,7-8*). Uzdravení, ke kterému může dojít ve spojitosti s touto službou, zde není chápáno jen fyzické rovině, nýbrž také na rovině sociální. Nemocní mají být znovu

⁷⁶ Srov. WEIGEL, George. *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II.*, s. 645.

⁷⁷ Srov. <http://www.fiamc.org/texts/john-paul-ii-establishes-%E2%80%9Cday-of-the-sick%E2%80%9D/> (Citováno dne 27. 3. 2017.)

⁷⁸ Srov. http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/sick/documents/hf_jp-ii_mes_21101992_world-day-of-the-sick-1993.html (Citováno dne 7. 4. 2017.)

začlenění do sítě vztahů, ze kterých byli svou nemocí vyčleněni.⁷⁹ „Služba člověku trpícímu na duši a na těle nabývá smyslu skrze eucharistii, jež je nejen jejím zdrojem, ale také její normou. Ne náhodou Ježíš úzce spojil eucharistii se službou (Jan 13,2-16), když od učedníků žádal, aby na jeho památku nekonali jen lámání chleba, ale také službu ‚mytí nohou‘.“⁸⁰ Věřící se mají učit od Krista, jak vycházet ze své lhostejnosti a milovat své bližní láskou, která nehledá sebe, nýbrž miluje bližního z lásky Bohu. V nemocných také církev rozpoznává tvář zmučeného Krista, kterému se snaží ulevit v jeho nouzi. Ty, které bezprostředně pečují o nemocné, papež vyzývá, aby se snažili skloubit své profesní kompetence s lidskostí a porozuměním.⁸¹

Jan Pavel II. ve své encyklice *Redemptoris hominis* rozšiřuje učení 2. vatikánského koncilu o třech úradech Krista a Božího lidu o rozměr služby. Jen tehdy, když věřící slouží, skutečně také kraluje. Kdo je schopen sám sebe přemáhat, je schopen také vládnout. Vždyť sám Kristus o sobě řekl, že „nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil“ (Mt 20,28). A my jsme povoláni k tomu, abychom měli účast na Kristově královském poslání. V dnešní době, kdy se mnozí domnívají, že svoboda je vlastně svévole, září tato slova ještě výrazněji. Svoboda je ale darem tehdy, když ji dokážeme vědomě užívat ke všemu dobrému. Kristus nám ukazuje, že nejlepším projevem svobody je láska, která se projevuje darováním sebe sama ve službě lásky druhým lidem. K takové svobodě nás osvobodil a stále osvobozuje Pán Ježíš.⁸² Papež nezapomíná zdůraznit ani aspekt víry, která nás učí hledat v umučení Kristově hlubší význam utrpení. Křesťanská odpověď na bolest nesmí být nikdy poznamenána pasivitou. Ba naopak, církev je pozvána následovat Ježíše v jeho projevech křesťanské lásky, když všude procházel a prokazoval dobrodiní (Sk 10,38).⁸³

5.1.2. Kristus – trpící Služebník

Postavy trpícího Božího služebníka, který jako nevinný trpí za hříchy jiných, si všímá i Svatý otec ve svých poselstvích. Nejenom že spatřuje naplnění tohoto starozákonního předobrazu v Ježíši, ale následně poukazuje na to, že právě v jeho utrpení může i každý nemocný nalézt smysl svých bolestí. Nemoc a utrpení nepochybně

---

⁷⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000*. Praha: Česká biskupská konference 2000, 8-9.

⁸⁰ JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000*, 8.

⁸¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000*, 8-9.

⁸² Srov. RH 21.

⁸³ Srov. SD 29.

i nadále zůstávají velkou zkouškou lidské mysli, ale ve světle Kristova kříže se mohou stát zvláštním momentem růstu ve víře i nástrojem, díky němuž mohou trpící ve spojení s Ježíšem Vykupitelem spolupracovat na Božím spásném díle.⁸⁴

Pohled na zmrtvýchvstalého Božího Syna nás přivádí k vítězství lásky, která však byla spojena s bolestí a smrtí, jelikož ty jsou těsně spjaty s lidstvím. Proto se na Ježíšově životě naplnila slova vyřčená při poslední večeři: „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo za své přátele položí svůj život” (*Jan 15,13*). „Slavením eucharistie křesťané hlásají a zpřítomňují oběť, kterou za nás položil Kristus, „jehož ranami jsme byli uzdraveni“ (srov. *1 Petr 2,25*), a spolu s ním “mají zvláštní podíl na nekonečném pokladu vykoupění světa a mohou jej sdílet s ostatními.”⁸⁵ Nemoc a utrpení dovedly mnohé světce a věřící k následování Krista, trpícího služebníka, k jejich proměnění ve zdroj očištění a spásy pro sebe i pro ostatní. Oni se vydali na cestu, která se otevírá také před námi a vede k posvěcování a spolupráci na spáse světa. Není lehké po této cestě jít, protože člověk sám od sebe smysl utrpení nenachází, ale přesto je to možné s pomocí Ježíše – průvodce lidského srdce.⁸⁶

Smrt a zmrtvýchvstání našeho Pána vrhá světlo na hlubší smysl lidského utrpení. Tato tíha lidských bolestí je zahrnuta do tajemství jednoho Boha, který na sebe vzal v Kristu lidskou přirozenost a pokořil se tak, že s ním bylo jednáno „kvůli nám jako s největším hříšníkem“ (*2 Kor 5,21*).⁸⁷ U smrti a opuštěnosti na Golgotě to však nezůstalo. „Stejně jako vzkříšení proměnilo Kristovy rány ve zdroj uzdravení a spásy, tak světlo zmrtvýchvstalého Krista potvrzuje každému nemocnému, že cesta věrnosti Bohu, spočívající v odevzdání se až na kříž, je vítězná a může proměnit nemoc v pramen radosti a vzkříšení.“⁸⁸ Nemocní tak mohou přispívat k evangelizaci kultury, která je poznamenána snahou o úplné odstranění zkušenosti utrpení a připravuje se tak o možnost zachytit hluboký smysl a podnět k lidskému a křesťanskému růstu.⁸⁹

Při četbě papežových poselství hlouběji pronikáme i tajemství vykoupění. Encyklika *Redemptor hominis* se znovu zabývá známou otázkou, jak velikou cenu musí

---

⁸⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě na pátý světový den nemocných 11. února 1997*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 4.

⁸⁵ SD 27.

⁸⁶ Srov. SD 27.

⁸⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2002*. Praha: Česká biskupská konference, 2.

⁸⁸ JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000*, 7.

⁸⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000*, 7.

mít člověk, když pro něho „přišel Vykupitel tak vznešený a veliký“⁹⁰, když „Bůh dal svého Syna, aby člověk nezahynul, ale měl život věčný?“⁹¹ V této perspektivě můžeme s úctou hledět na Ježíše – trpícího služebníka – který trpěl pro hříchy celého světa. Zároveň tak odkrývá i nám cestu k následování.⁹² Ten, „jenž pro všechny zemřel a vstal z mrtvých, dává člověku – to znamená každému člověku a všem lidem – skrze svého Ducha světlo a sílu, aby mohl odpovědět na své nejvyšší povolání“ ke spáse.⁹³

5.1.3. Spásonosná bolest

Papež Jan Pavel II. v tématu spásonosné bolesti vychází z Kristova utrpení, dále podtrhuje lidskou spoluúčast na bolesti, která přináší spásu a v neposlední řadě povzbuzuje trpící k velkodušné účasti na utrpení.

Když se Bůh stal člověkem, přijal na sebe lidské tělo se vší křehkostí, tedy i s utrpením a smrtí. Jeho smrt na kříži však znamenala vykoupení lidského utrpení tím, že jej vzal na sebe. Kristus nejenom trpěl za nás, ale „trpí také s námi tak, že nám umožnil sdílet s ním naše útrapy“. Lidské utrpení spojené s Kristovým se stává prostředkem spásy. V Kristu je bolest povýšena do tajemství nekonečné lásky, která vyzařuje z Boha-Trojice, a stává se projevem lásky a nástrojem vykoupení, to jest spásonosnou bolestí. Utrpení, které je důsledkem dědičného hříchu, díky Kristově výkupné oběti dostává nový smysl. Ano, stále je zkouškou lidské mysli, ale ve spojení s Kristem se může stát nástrojem spásy. A bolest přijatá s vírou už není tím, co bere pokoj a radost, nýbrž dává vstoupit do Kristova spasitelného utrpení, neboť je prostoupená mocí Kristova vzkříšení. Podobně nahlížel na bolest i sv. Pavel, když napsal: „Teď sice pro vás trpím, ale raduji se z toho, protože tím na svém těle doplňuji to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap; (má z toho prospěch) jeho tělo, to je církev.“ (Kol 1,24) Právě ve velikonočním tajemství Krista nachází lidstvo nový smysl utrpení, které už nemusí být považováno pouze za nežádoucí aspekt lidského života, ale stává se také příležitostí ke svědectví víry a lásky.

K takovému svědectví vybízí i Jan Pavel II. Trpící mají prvenství mezi těmi, které Bůh miluje. Papež jim ve svých poselstvích přeje, aby uměli přijmout Pána, který je volá k tomu, aby byli svědky evangelia utrpení a lásky spojující svá utrpení s ukřižovaným Kristem. Mohou se tak stát dělníky na Pánově vinici v době, která se

---

⁹⁰ Velikonoční chvalozpěv *Exultet*.

⁹¹ Srov. Jan 3,16.

⁹² RH 10.

⁹³ GS 10.

vyznačuje kulturou vytěšňování utrpení, a svým příkladem poukázat na hluboký smysl, který utrpení má. Je totiž formou účasti na spasitelském utrpení Kristově, proto také prostředkem k budování a posvěcení církve. Trpící mají tedy uvnitř církve své specifické místo, protože významně poukazují na ctnost naděje, kterou mají své utrpení posvěcovat a která jim pomůže ono utrpení spojit s trpícím Kristem a učinit z něj bolest spásonosnou.

Papež Jan Pavel II. vícekrát mluví o tomto druhu bolesti v souvislosti s vlastním utrpením. Z toho vysvítá, že jde o skutečnost, která mu není cizí, spíše naopak jeho vlastní utrpení ho přivádí k hlubšímu pochopení teologie bolesti. Po atentátu, při svém pobytu na poliklinice Gemelli říká, že chce své utrpení obětovat pro dobro církve a světa. Silně vnímal, že se díky atentátu stal součástí komunity nemocných lidí, kteří v církvi vytvářejí zvláštní organismus. Díky tomuto násilí, které sám na sobě zakusil, se cítil mnohem blíže všem trpícím a těm, kdo snášejí útlak pro Kristovo jméno. Proto skutečností jeho vlastního utrpení nabývají jeho slova o spásonosné bolesti na věrohodnosti i závažnosti a nemocní lidé je tak lépe přijímali.⁹⁴

5.1.4. Etika

Jedním z velkých témat zdravotnictví je bezpochyby etika. Sám papež vybízí k etickému jednání jak v oblasti výzkumu, tak v samotné péči o nemocné. Věřící mají zdravotnická zařízení prostupovat svým svědectvím lásky, sdílením etických hodnot a plným respektem k lidské důstojnosti.⁹⁵ Papežovou prioritou je zajisté ochrana života, k níž vybízí slovy: „Je třeba, abychom byli bdělí a nedopustili jakékoli narušování či utlačování života. Jsme... ochránci života, nikoli jeho vlastníky“⁹⁶. V každém životě je třeba vidět stvořitelské Boží dílo a pouto se Stvořitelem, který je jediný pramenem i cílem života.⁹⁷ Jana Pavla II. velmi znepokojovaly všechny skutky proti životu – ať už šlo o potrat, eutanázii či trest smrti. Církev je samozřejmě otevřena vědeckému a technickému pokroku v oblasti zdravotnictví, ale každý terapeutický úkon či experiment musí plně zohledňovat lidskou důstojnost. Z toho důvodu je nepřípustné, aby byl za

---

⁹⁴ Srov. DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 29-32.

⁹⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2001*. Praha: Česká biskupská konference, 2001, 6.

⁹⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2002*, 4. (S odkazem na *Ecclesia in Asia* 35.)

⁹⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2002*, 4.

účelem vyléčení nějakého člověka (např. kvůli transplantaci) usmrčen někdo jiný.⁹⁸ Papež také vybízí k velkodušnosti, a to zvláště v Africe sužované nemocí AIDS. Prosí, aby vždy před ekonomickými pohnutkami vítězila solidarita, která vede k boji s touto nemocí.⁹⁹

5.1.5. Panna Maria

Jan Pavel II. byl velkým ctitelem Panny Marie. Rád ji prosil o přimluvu a mateřskou ochranu pro celý svět. Tento postoj také mnohokrát promítá do svých poselství. Dává Marii všem nemocným i pečujícím za vzor naděje, soucitu, svatosti a nové evangelizace.

Panna Maria se během svého pozemského života stala živým obrazem evangelia utrpení.¹⁰⁰ Od obětování v chrámě a Simeonových slov o jejím srdci v budoucnu proniknutém mečem se Maria skrytě připravuje na křížovou cestu svého Syna. Toto utrpení vrcholí na Kalvárii spolu s utrpením Kristovým a jistě je ve spojení s utrpením Krista tajemně plodné pro univerzální plán spásy.¹⁰¹

V encyklice *Redemptoris Mater* papež více rozvíjí myšlenku, která časově navazuje na toto utrpení na Kalvárii. Jedná se o její mateřství objímající celou církev, které má svůj viditelný počátek právě zde, ve slovech pronesených k ní a Janovi. Tradice církve toto Mariino mateřství vztahuje na celou církev, protože je Maria jako „nová Eva“ spojena se všemi lidmi v potomstvu Adamově. Svou láskou spolupracovala, aby se v církvi zrodili věřící, kteří jsou údy hlavy – Krista, jejího Syna.¹⁰²

Matka Boží se stala také živým obrazem naděje a svatosti. Velká míra naděje se v jejím životě projevovala zvláště tehdy, když trpělivě očekávala narození Spasitele. Ke svatosti nás zve neposkvřené početí Panny Marie. Jelikož je sama bez poskvrny dědičného hříchu a nestaví Bohu žádné překážky, může nás vést na cestě opuštění hříchů a návratu k Bohu. Svou mateřskou péčí, které není lhostejný osud jejích dětí, nás vybízí k pokání a věrnosti. Duch svatý, který ji zastínil v okamžiku početí, teď přetváří duše nemocných, kteří k ní putují. I když nemusí od Boha obdržet dar uzdravení, mohou však přijmout větší dar – obrácení srdce a pramen vnitřního pokoje. Díky blízkosti

---

⁹⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2003*. Praha: Česká biskupská konference, 2003, 2; 4.

⁹⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2003,4. (S odkazem na Ecclesia in Africa 116.)*

¹⁰⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k oslavě druhého Světového dne nemocných 11. února 1994*. Praha: Česká biskupská konference, 1994, 6.

¹⁰¹ Srov. SD 25.

¹⁰² Srov. RM 23. (S odkazem na LG 53.)

Panny Marie se mnozí nemocní připravili na mocné setkání s jejím Synem, který jediný má odpovědi na nejhlubší lidská očekávání. Maria tedy není jen vzorem na cestě k Bohu, ale i pomocnicí a především milující matkou.¹⁰³ Výzvy k následování příkladu Panny Marie budou také blíže popsány v jednotlivých poselstvích níže.

5.2. Adresáti poselství

5.2.1. Nemocní a trpící

Jak nám název poselství napovídá, trpící a nemocní lidé jsou hlavními adresáty všech papežových poselství ke Světovým dnům nemocných. Jan Pavel II. vyjadřuje hluboký soucit se všemi, kdo zakoušejí bolest, a modlí se za to, aby pro ně měly Světové dny nemocných blahodárný význam a pomáhaly jim na jejich cestě životem. Staví nemocným lidem před oči Krista a ukazuje jim nejenom jak ho následovat, ale také je ujišťuje o Jeho lásce, která je s nimi i ve chvílích největší opuštěnosti. Je to veliké tajemství a Jan Pavel II. zve nemocné, aby ho ve svém životě stále více odhalovali.

Podobně jako v *Salvifici doloris* i zde papež píše, že naše utrpení nabývá významu a hodnoty tehdy, spojíme-li je s utrpením Kristovým. Utrpení chápe jako skutečnost, kterou je potřeba překonávat, ale jak toho dosáhnout, ne-li díky Kristovu kříži? V paradoxu kříže smíme nalézat odpovědi na naše otázky. Kristus trpí s námi a pro nás. Trpí pro nás, když bere na sebe tíži lidských vin a útrap a vykupuje je. Tím nám také umožňuje mít podíl na jeho vykupitelském díle, jak už bylo výše popsáno. A trpí s námi, když nám umožňuje s ním sdílet naše utrpení.¹⁰⁴ Skrze Kristovo utrpení, smrt a vzkříšení se dostává člověk ještě hlouběji. V evangelijním úryvku o blahoslavenstvích Ježíš praví: „Blahoslavení plačící, neboť oni budou potěšeni“ (Mt 5,4). Vidíme, že utěšitel Duch svatý může způsobit překlenutí propasti, která odděluje utrpení a radost. To on otevírá naše srdce radosti, která dojde naplnění v blaženém setkání s Vykupitelem. Zkušenost nám ukazuje, že člověk netouží jen po dobru fyzickém či duchovním, nýbrž i po „zdraví“, které se projevuje v úplné harmonii s Bohem, s lidmi i

---

¹⁰³ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2004*. Praha: Česká biskupská konference, 2004, 3.

¹⁰⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2004*, 2.

sebou samým.¹⁰⁵ To náš pohled jistě zaměřuje k eschatologické plnosti, která je nám přislíbená Kristem.

Papež v poselstvích nemocné povzbuzuje k velkodušnému obětování utrpení. Uvědomuje si, že lidé v takové situaci potřebují spíše vzory než slova, proto jim před oči mnohokrát staví život Panny Marie. Poukazuje na mnohá utrpení během jejího pozemského života, která samozřejmě vrcholí křížovou cestou a smrtí jejího Syna. Ale především vyzdvihuje její ochotu i v tomto náročném úkolu plnit Boží vůli a také to, jak se v jejím životě projevuje spásonosná bolest.¹⁰⁶

Jak už bylo řečeno, Svatý otec využíval mnohé příležitosti, aby se mohl s nemocnými setkat a promlouvat k nim i mimo Světové dny. Dokonce k nim obrací i tato silná slova: „Nehodný Petřův nástupce, který si uložil bedlivě zkoumat nezměrné poklady Ježíše Krista, naléhavě žádá o vaši pomoc, vaši modlitbu a oběti, a v nejhlubší pokoře vás o ně prosí.“¹⁰⁷ Tato prosba byla jistě naplněna láskou, důvěrou a hlubokým přesvědčením o hodnotě, kterou má v Božích očích utrpení prožité s Kristem. Nemocným také připomíná, že i když jsou z tělesného hlediska slabí, jsou také velmi mocní. Ve světle víry jsou tak mocní, jako je mocný ukřižovaný Kristus. Proto mohou tuto sílu užívat pro dobro svých bližních, svých rodin, celé církve i světa.¹⁰⁸ Nemocným papež v promluvě v Tours adresuje následující slova o jejich významném místě uvnitř církevního společenství: „Vám, kdo nesete tíhu utrpení, náleží první místo mezi těmi, které Bůh miluje. Jako ke všem, které Ježíš potkal na palestinských cestách, i k vám se obrací s pohledem plným něhy. Jeho láska se nikdy neumenší.“¹⁰⁹ I na jiném místě papež uvádí, že nemocným má patřit v církvi významné místo a svým utrpením mohou být církvi velmi nápomocni.

5.2.2. Biskupové, kněží, řeholníci

Jan Pavel II. se více obrací na biskupy a kněze i řeholníky hned v několika poselstvích. Děkuje jim za jejich neúnavnou službu trpícím i za svědectví evangelia. Péči o trpící považuje papež za přednostní oblast apoštolátu, za jejíž koordinaci jsou

---

¹⁰⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005*. Praha: Česká biskupská konference, 2005. Česká biskupská konference, 7.

¹⁰⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě druhého světového dne nemocných 11. února 2004*, 6.

¹⁰⁷ Srov. DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 19. (S odkazem na promluvu při Urbi et Orbi 17. října 1978).

¹⁰⁸ Srov. DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.*, s. 19-20.

¹⁰⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě na pátý světový den nemocných 11. února 1997*, 4. (S odkazem na *L'Osservatore Romano* 23./24. září 1996, s. 4).

zodpovědné příslušné biskupské konference. Biskup má také nemocné povzbuzovat a učit je o lásce Kristově, která se projevuje tím, že s nimi trpí a nese každou bolest. Mohou je tak učit, jak spolupracovat na spáse světa. Pečování o nemocné se má stát v diecézích svědectvím lásky, jehož věrohodnost se posiluje spoluprací pracovníků v pastorači s jejich duchovními pastýři.¹¹⁰

Kněze, řeholníky i ostatní pracovníky ve zdravotnictví, vybízí k obětavé službě, kterou se připodobní milosrdnému samaritánovi. Očima víry mají v každém potřebném člověku spatřovat přítomnost trpícího Krista. Vybízí také k obnově úsilí a vyhnutí se lhostejnosti, která může vzejít ze zvyku při dlouhodobější vykonávání této služby. Poukazuje také na to, že k profesionálnímu přístupu je vždy třeba přidat i srdce, které jediné může ono prostředí utrpení zlidštit.¹¹¹ Papež vyzdvihuje také pozornost, která povede kněze a pastorační pracovníky k tomu, že nemocným přispěchají na pomoc také s útěšnou silou Božího slova a svátostí.¹¹²

Jan Pavel II. vyzdvihuje také zásluhy řeholních společenství, které velkodušně věnují své síly službě nemocným. Spolu s rostoucím počtem laiků vykonávají krásné skutky evangelní lásky. Často dokonce v oblastech postižených válečnými konflikty i riskují svůj život, aby zachránili své bratry, a mnoho z nich skutečně umírá.¹¹³ Dále Jan Pavel II. vybízí členy řeholních rodin působící v pastorači ve zdravotnictví, aby následovali své zakladatele v jejich příkladu a učili se odpovídat na výzvy, které před ně staví třetí tisíciletí. Nemocní totiž potřebují nejenom odpovídající péči, ale i duchovní oporu, s jejímž přispěním by svou nemoc prožívali s vírou. Proto má pastorače nemocných mít své čestné místo v rámci formace řeholníků a kněží, aby se v péči o nemocné stále více rozvíjela věrohodnost lásky a rozvinulo se tak svědectví naděje a zmrtvýchvstání.¹¹⁴

Jan Pavel II. povzbuzuje diecéze, farnosti a církevní společenství, aby se staly opravdovými společenstvími s „jedním srdcem a jednou duší“, rozvíjely bratrskou solidaritu. Užívá také obratu od sv. Pavla, že mají být tělem, které trpí, když trpí jeden z jeho údů.¹¹⁵ Mají tedy předkládat témata zdraví a nemoci ve světle evangelia, být ve službě ochrany života, zviditelňovat potřeby lidí na okraji společnosti, s láskou

---

¹¹⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005*, 5.

¹¹¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k oslavě druhého Světového dne nemocných 11. února 1994*, 6-7.

¹¹² Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2003*, 5.

¹¹³ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke Světovému dni nemocných 2001*, 6.

¹¹⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2003*, 5.

¹¹⁵ Srov. 1 Kor 12,26.

přístupovat k jakkoli nemocným, umírajícím i k lidem prchajícím kvůli sociálním nepokojům. Doba poznamenaná sekularizmem upřednostňuje více jiné oblasti pastorační, ve kterých je v sázce osud člověka, ale Jan Pavel II. poukazuje na velikou potřebu odpovídat na palčivé otázky trpících a nemocných lidí. Papežovým velkým přáním je, aby nemocným příslušelo uvnitř církevních společenství mimořádné místo a aby v nich společenství žijící evangelní diakonií dokázala spatřovat samotného trpícího Pána i zvěstovat evangelium o vzkříšení i naději v konečný příchod Božího království.¹¹⁶

5.2.3. Představitelé států a organizace

Velmi důležitými adresáty poselství jsou lidé odpovědní za národy, které papež vybízí k tomu, aby zdravotnickou péči vnímali jako prioritní celosvětový problém. Dokonce přichází s návrhem, že by se program Světové zdravotnické organizace: „Zdraví pro všechny do roku dva tisíce“ mohl stát podnětem k soutěži v solidaritě s nemocnými. Na tomto místě počítá s pozitivním vlivem médií a techniky, které mohou přispět ke zlepšení zdravotnické péče zvláště v určitých potřebných oblastech.¹¹⁷ Ty, kteří mají odpovědnost za veřejné věci, dále vybízí, aby se jim služba církve trpícím lidem stala příležitostí k dialogu i pozváním ke spolupráci při budování spravedlivé a ohleduplné společnosti.¹¹⁸ Samotní křesťané a lidé dobré vůle jsou pozváni k tomu, aby se o takovou společnost zasazovali, ať už aktivním přínosem k zákonným úpravám, či podporou spravedlivého rozdělování zdrojů ve zdravotnictví a prohlubováním solidarity bohatých národů k chudým.¹¹⁹

5.2.4. Pracovníci ve zdravotnictví

Papež Jan Pavel II. povzbuzuje všechny lékaře, zdravotní sestry, ošetřovatele a ostatní pracovníky ve zdravotnictví, aby nikdy neztratili ze zřetele vznešenost úkolu, který jim byl svěřen, a zároveň aby nejen bojovali proti nemoci, ale také zdokonalovali kvalitu života. Vyzdvihuje také potřebu vnímat transcendentální hodnotu člověka, která

---

¹¹⁶ Srov. JAN PAVEL II. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998, 6.

¹¹⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k oslavě druhého Světového dne nemocných 11. února 1994*, 8.

¹¹⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných: 11. února 1996*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1996, 8.

¹¹⁹ Srov. JAN PAVEL II. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998, 9. (S odkazem na Tertio millennio adventiente 46).

zůstává nedotčena navzdory zkušenostem s nemocí i stářím.¹²⁰ Spolu s dalšími pracovníky ve zdravotnictví mají všichni zdravotníci chránit lidský život¹²¹ a být ve službě potřebným.¹²² Papež vybízí také k „humanizaci medicíny“, která se projevuje zvláště v tom, že si zdravotníci uvědomují důstojnost člověka, ať už je jakkoli zbídačený. Jde o důstojnost, která náleží každému člověku už jen proto, že je stvořen k obrazu Božímu.¹²³ Dále zdravotníky vyzývá k tomu, aby se učili od Krista, jak být skutečnými milosrdnými Samaritány - tedy ochotně pečovat o nemocné. Těm, kteří se věnují lékařskému výzkumu, klade na srdce, aby se snažili o nalezení prostředků pro podporu zdraví celého člověka i tišit následky chorob. Křesťané, kteří se věnují výzkumu a péči o nemocné, jsou povoláni k tomu, aby podávali svědectví o svých etických hodnotách a neustále se řídili světlem víry.¹²⁴ V jednom ze svých poselství Jan Pavel II. děkuje všem lékařům, ošetřovatelům i badatelům za jejich službu, zvláště však těm, kteří se věnují objevování nových léků, a těm, kteří mají na zřeteli výrobu dostupných léků i pro chudší pacienty.¹²⁵ Na tomto místě vzdává velké uznání všem, kteří se v africkém farmaceutickém průmyslu snaží snižovat ceny léků potřebných při léčbě AIDS.¹²⁶

V nemocnicích, které nazývá papež svatyněmi spoluúčasti na Kristově utrpení, nesmí chybět kvalifikovaná přítomnost věřících. Nemocnice jsou totiž místa, v nichž si lidé významně pokládají existenciální otázky, proto jsou také privilegovaným místem nové evangelizace, neboť jen Ježíš Kristus může plně uspokojit nejhlubší očekávání každého člověka. Hlásáním radostné zvěsti a předáváním naděje se může stát oblast zdravotnictví „drahocennou dílnou civilizace lásky“.¹²⁷ Sílu k takové službě a podněty

---

¹²⁰ Srov. JAN PAVEL II. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998, 9.

¹²¹ V encyklice *Evangelium vitae* papež adresuje zdravotníkům následující vzkaz: „Ve škole vedené trpícími se snažte láskyplným pochopením zachytit hluboké důvody tajemství utrpení. Bolest, již jste svědky, ať je měřítkem obětavosti, jež se od vás očekává. A v této službě životu buďte otevření pro spolupráci se všemi, neboť otázka života, jeho ochrany a rozvoje není pouze privilegiem křesťanů... Život má v sobě zajisté cosi posvátného a náboženského, což ovšem nevnímají pouze křesťané“ (Srov. EV 101).

¹²² JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě sedmého světového dne nemocných 11. února 1999*, Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1999, 6.

¹²³ Srov. http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/sick/documents/hf_jp-ii_mes_21101992_world-day-of-the-sick-1993.html

¹²⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2001*, 4.

¹²⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. ke světovému dnu nemocných 11. února 2004*, 6.

¹²⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005*, 4.

¹²⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke Světovému dni nemocných 2001*, 3.

ke stále nové velkodušnosti smí ti, kdo pečují o nemocné, nalézat v eucharistii, která je zdrojem této služby.¹²⁸

5.2.5. Křesťané a lidé dobré vůle

V papežových poselstvích ke Světovým dnům nemocných jsou zvláště zdůrazněny dvě povinnosti křesťanů. Tou první je ochrana života a boj proti kultuře smrti a zmocňování se života tím, že bude samo lidstvo rozhodovat o jeho vzniku i o smrti. Tato kultura má opravdu nebezpečná stanoviska. Ale skutečnost, kterou máme se smrtí, nás přesvědčuje o tom, že je jí snaha o absolutní nezávislost lidstva v otázce trvání života jakoby přemožena.¹²⁹ Dále by křesťané neměli vnímat život jen v jeho pozemském horizontu, nýbrž pohledem víry nazírat jeho nejvyšší hodnotu, a to i přes jeho křehkost a zranitelnost. „Takový postoj nemůže vyústit v zoufalství a slabost tváří v tvář trpícím nemocným, lidem na okraji společnosti, v mezních situacích nebo umírajícím. V každé takové situaci hledá především její hluboký smysl a zvláště v takových okolnostech se otevírá, aby ve tváři každého člověka nacházel výzvu k setkání, dialogu a solidaritě.“¹³⁰ Jak už bylo řečeno, jedná se o postoj, který by měl být vlastní také všem, kteří pracují ve zdravotnictví. Z úkolu ochrany lidského života nejsou vyčleněni ani příbuzní a další lidé, kteří jsou nablízku nemocnému tehdy, když svádí boj se zoufalstvím tam, kde naděje končí. Je to právě jejich podpora a přítomnost, které mohou těžce nemocného utěšit a posílit jeho naději.¹³¹

Druhou povinností křesťanů je vnímat zdraví v perspektivě antropologie, která respektuje člověka jako celek. Zdraví neznamena jen biologickou dokonalost, nýbrž otevírá i horizont jiných hodnot. Tento postoj vylučuje rozšířený fenomén dělat si ze zdraví modlu, již budou ostatní hodnoty podřizovány. Naopak pohledem respektování celistvosti člověka nesměřujeme k pouhému odstranění nemoci, nýbrž k celkové rovnováze na duševní, duchovní, tělesné i sociální úrovni, ve které člověk smí plně realizovat své povolání a konat dobro.¹³² Na žebříčku hodnot je tedy zdraví podřizováno dobru duchovnímu, takže je třeba o něj pečovat s ohledem na toto vyšší duchovní

---

¹²⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke Světovému dni nemocných 11. února 2002*, 3.

¹²⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k osmému Světovému dnu nemocných 2000*, 11.

¹³⁰ JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k osmému Světovému dnu nemocných 2000*, 12. (S odkazem na EV 83.)

¹³¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k osmému Světovému dnu nemocných 2000*. (S odkazem na EV 67.)

¹³² Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k osmému Světovému dnu nemocných*, 2000, 13.

dobro. Ze skutečnosti s vtělením Ježíše Krista vyplývá, že život i zdraví je pozitivní Boží dar. Ten však není v tomto světě absolutní, nýbrž je zaměřen ke spáse, která přesahuje skutečnost tohoto světa.¹³³ Věřící člověk smí považovat utrpení za příležitost k novému životu, milosti a vzkříšení. Tuto jistotu víry vyjadřuje léčebným úsilím, schopností přijmout nemocného a doprovázet ho na jeho pouti, dále účasti na Kristově životě sdělovaném modlitbou a svátostmi. V této perspektivě se může stát doprovázení nemocného spoluprací s procesem vzkříšení a předchutí konečné plnosti, jejímž znamením je např. každá osušená slza trpícího člověka.¹³⁴

Křesťané všech denominací jsou pozváni k tomu, aby je služba lásky spojovala a mohli tak svědčit svým životem o evangeliu a o hledání jednoty v konkrétní službě lásky.¹³⁵ Spolu se všemi lidmi dobré vůle mají pečovat o nemocné, zvelebovat kvalitu života a ve službě člověku chránit lidský život jako takový.

Papež na poli ekumenismu dokázal mnohé. Vrcholem jeho snah bylo vydání encykliky *Ut unum sint* a mnohá ekumenická setkání. Poukazuje na ekumenismus, který vyžaduje především vnitřní obrácení a hlubokou modlitbu. Ekumenický dialog a společná modlitba mají rozšiřovat vědomí toho, že máme jediného společného Otce a také čerpat z jednoty, která je podstatou Nejsvětější Trojice. Plodný dialog však není možný bez zpytování vlastního svědomí. Teprve takto připravená půda bude úrodným polem praktické spolupráce, která je svědectvím jednoty pro celý svět. Ekumenismus lásky a skutků, stojící na těchto základech, může také napomáhat k následnému hlásání evangelia a zviditelňování samotného Krista, který je uprostřed své Církve.¹³⁶

5.3. Adresáti místní

Jan Pavel II. svými poselstvími promlouvá k mnoha oblastem světa, které jsou nějak spojeny s trpícími. Hned od počátku svého pontifikátu vykonával mnoho pastoračních cest po světě a všímal si při nich bolesti nemocných a jinak trpících lidí. Ty lidi pak nosil ve svém srdci a ujišťoval je o svých modlitbách. A protože mu leželo na srdci jejich dobro, psal tyto listy, které jim dodnes mohou pomáhat nalézat smysl vlastního utrpení a trpělivost pro jeho nesení a jejich pečovatelům předkládat nové impulzy a vzory pro jejich velkodušnou službu.

---

¹³³ Srov. JAN PAVEL II. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k osmému světovému dnu nemocných, 6.

¹³⁴ Srov. JAN PAVEL II. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998, 9.

¹³⁵ Srov. JAN PAVEL II. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k osmému světovému dnu nemocných, 15.

¹³⁶ Srov. UUS 15-40.

Jan Pavel II. se s velkou citlivostí obracel k nemocným už v době, kdy jako krakovský arcibiskup působí vitálně a zdravě. Můžeme pozorovat, že smysl pro bolest druhých lidí se v jeho životě rozvíjí ještě před propuknutím vážných nemocí. Nelze však vyloučit, že ho v jeho nasazení pro nemocné ovlivnily náročné zkušenosti z dětství, zvláště smrt blízkých, válka a nesvoboda v zemi. Prožitkem vlastního utrpením jeho citlivost k nemocným ještě vzrostla, stejně tak hlubší porozumění křesťanskému významu utrpení a zachycení Boží lásky, která je v tom tajemně a někdy i skrytě přítomná.

5.3.1. Polsko – Czenstochová

11. února roku 1994 se uskutečnil Světový den nemocných v poutní svatyni Panny Marie v Czenstochové. Slov adresovaných tomuto místu sice není mnoho, o to však mohou působit úderněji. Hlavním motivem, který se pojí s prosbou o přímluvu Panny Marie Czenstochovské, je snaha o mír ve světě. Jan Pavel II. se touží jako Maria pod křížem zastavit u kalvárie tolika bratří a sester, kteří se stali oběťmi válek, oplakávají své mrtvé, nebo se stali jakkoli oběťmi násilí. Přál by si být blízko nich v jejich utrpení, tišit jejich bolest a posilovat jejich naději, aby každý trpící člověk dokázal ze sebe učinit dar lásky pro Krista, dobro církve i světa. Tento den vnímá jako příležitost prosit o mateřskou přímluvu pro ty, kteří svým utrpením přispívají k míru ve světě, a zároveň prosí o dar míru.¹³⁷

5.3.2. Pobřeží Slonoviny – Yamossoukro

Třetí Světový den nemocných se konal roku 1995 na africkém kontinentě ve státě Pobřeží slonoviny ve svatyni Panny Marie Královny míru v Yamossoukro. Setkání na tomto místě vedlo zvláště k zamyšlení se nad vztahem mezi bolestí a mírem, neboť kde není mír, tam se šíří utrpení a smrt. Svým poselstvím papež poukazuje na tento vztah a také zdůrazňuje potřebu všech křesťanů, zvláště však nemocných, přinášet každodenně své utrpení a modlitbu, které Kristus přijal jako prostředek ke spáse světa. Budování sociálního pokoje bývá často spojeno s ochranou života i za cenu vlastní oběti, naopak nedostatek vůle k pokoji a porozumění se projevuje zmnožením násilí.¹³⁸

---

¹³⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k oslavě druhého Světového dne nemocných 11. února 1994.*

¹³⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího světového dne nemocných 11. února 1995.* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995, 2-4.

„Je-li totiž válka a rozdělení plodem násilí a hříchu, pokoj je plodem spravedlnosti a lásky, jejichž vrcholem je ušlechtilá oběť vlastního utrpení, která - je-li to nutné - se nezastaví ani před darováním vlastního života ve spojení s Kristem.“¹³⁹

Jan Pavel II. si je vědom toho, že trpící lidé mohou být svým svědectvím nápomocni míru. Píše, že jako se stal Kristův kříž nástrojem pokoje, tak i ti, kteří se připojí ke Kristovu utrpení, se mohou stát tvůrci pokoje. Tuto skutečnost smíme spatřovat v dějinách církve, zvláště při pohledu na životy světců. „Existuje-li utrpení, jehož následkem je smrt, je tu však podle Božího plánu také utrpení, které přivádí k obrácení a proměně lidského srdce (srov. 2 Kor 7,10).“ Jde o utrpení, které doplňuje to, co zbývá ke Kristovu utrpení, (srov. Kol 1,24) a stává se tak pramenem radosti, neboť se z něj rodí život a pokoj.¹⁴⁰

5.3.3. Mexico City – Guadalupe

V poselství ke čtvrtému Světovému dni nemocných, který se konal roku 1996 na poutním místě Guadalupe, nazývá Svatý otec Pannu Marii vzorem mateřské péče o nemocné. Navazuje tak na události spojené se zjevením Panny Marie Guadalupské, které hrály velkou úlohu při evangelizaci Latinské Ameriky.¹⁴¹ Matka Boží se může stát i nám vzorem lásky k Bohu i k bližnímu, když poslechneme její výzvu: „udělejte všechno, co vám řekne“.¹⁴² Přijetí této výzvy vtiskne nové evangelizaci charakter hlásání evangelia života, které je tajemně zprostředkováno svědectvím utrpení.¹⁴³ „Skutečná organická pastorece ve zdravotnictví je totiž součástí evangelizace“, prohlásil papež na plenárním zasedání Papežské komise pro Latinskou Ameriku v červnu roku 1995. A Maria, nazývaná Salus infirmorum (Uzdravení nemocných), je vzorem mateřské lásky, která má oživovat ty, kdo spolupracují v apoštolském poslání církve o spásu světa.¹⁴⁴

---

¹³⁹ JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího světového dne nemocných 11. února 1995*, 3.

¹⁴⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího světového dne nemocných 11. února 1995*, 3.

¹⁴¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných: 11. února 1996*, 1.

¹⁴² Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných: 11. února 1996*, 2. (S odkazem na Tertio millenio adventiente 43.54).

¹⁴³ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných: 11. února 1996*, 2. (S odkazem na SD 3).

¹⁴⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných: 11. února 1996*, 3. (S odkazem na LG 65).

Ježíšova Matka nás vede při plnění úkolu hlásání evangelia, neboť se jako matka staví mezi nás a svého Syna. Vědoma si lidského utrpení a potřeby pomoci dělá prostřednicí u svého Syna, jež má však přímluvný ráz. Jako matka také chce, aby se Synova vykupitelská moc projevila ve světě a vysvobozovala člověka od zla, které se projevuje v mnoha formách.¹⁴⁵ Ti, kteří trpí, se mohou inspirovat u Marie, kterou papež nazývá matkou lásky a lidské bolesti. A církev, která je její přímluvou posilována, se v Latinské Americe díky své péči o nemocné stává známější a stále vyvíjí novou pastorační činnost pro nemocné, chudé a jinak trpící. I za hranicemi Latinské Ameriky církev denně objímá mnoho potřebných touto mateřskou láskou. Stále se ovšem najde mnoho lidí, kteří trpí bez nejzákladnější péče. Ale i tam, kde je tato péče zajištěna, nechybí utrpení, neboť mnoho nemocných svírá strach a bezmoc z toho, že neumí dát svému utrpení smysl ve světle víry.¹⁴⁶ V tomto kontextu jasněji vyznívá papežovo docenění pastorační péče ve zdravotnictví, významu nemocných a o ně pečujících pro novou evangelizaci i jeho prosba Pánu, aby vzbudil více horlivých lidí, kteří budou schopni rozdávat duchovní útěchu a svědčit trpícím o životě z víry.

5.3.4. Portugalsko – Fatima

Portugalské poutní místo Fatima se stalo roku 1997 místem konání Světového dne nemocných. Jan Pavel II. měl k Fatimě blízký vztah, neboť ne zcela úspěšný atentát byl na něj spáchán 13. května roku 1981, v den výročí prvního zjevení ve Fatimě. Sám Svatý otec viděl spojitost mezi tímto svátkem, ochranou Panny Marie Fatimské a atentátem. Proto mu také leželo na srdci, aby se stal onen den prostorem k zaposlouchání se do zvěsti Panny Marie, jejímž jádrem je výzva k obrácení a pokání, jako v evangeliu. Ve Fatimě skrze Marii zazněla i další Synova slova. Papež zdůrazňuje zvláště tato: „Pojďte ke mně všichni, kdo se lopotíte a jste obtíženi, a já vás občerstvím.“ (Mt 11,28). Je to právě Fatima, která se stává mnohým potřebným útočištěm a místem, kde toto občerstvení od Božského lékaře dostávají. Někteří zde naleznou tělesné uzdravení, ale častěji jde o občerstvení duchovní, které je spojeno s posilou pro nesení nemoci prostřednictvím společenství s Kristem, trpícím

---

¹⁴⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných: 11. února 1996, 3.* (S odkazem na Redemptoris Mater, 21.)

¹⁴⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných, 4.*

služebníkem, a proměněním bolesti v nástroj vykoupení pro samotného člověka i jeho bratry.¹⁴⁷

I toto poselství si všímá všech, kteří jsou ve světě vyloučeni z lásky rodinného i sociálního společenství, podobně jako se i Panna Maria obracela ke třem malým chudým pastýřům. A právě tyto v očích lidí malé pastýře učinila zvěstovateli svého poselství. Svatý otec končí svůj list prosbou, aby Matka Boží, která ve Fatimě osušila tolik slz, pomáhala proměňovat tento Světový den nemocných na významný moment „nové evangelizace“, jíž přikládá, jak bude dále řečeno, mimořádný význam.¹⁴⁸

5.3.5. Itálie – Loreto

11. únor roku 1998 byl šestým Světovým dnem nemocných konaným v italském Loretu. Tamní svatyně nás svou výzdobou a zasvěcením přibližuje k tajemství vtělení, okamžiku, kdy se mocí Ducha svatého Slovo stalo tělem v lůně Panny Marie.¹⁴⁹ Duch svatý, Božská osoba, která je nestvořeným darem lásky, je pramenem každého daru pocházejícího od Boha a zároveň tuto Boží lásku dává lidem.¹⁵⁰ Tento Duch je ochráncem naděje a útěchou, dává lidskému srdci sílu překonávat těžké situace a přináší odpočinek znaveným. Duch svatý promlouvá k srdcím lidí a Panna Maria je toho zářným příkladem, vhodným k následování. Ona totiž byla ve svém životě poslušna Boží vůli a svým „fiat“ při andělově zvěstování ji do svého života přijala bez výhrad. Tím spolupracovala na Božím spásném díle, které se naplnilo díky Kristu. I svou péčí o svou příbuznou Alžbětu je nám vzorem obětavé mateřské lásky, která zrcadlí starostlivou lásku Boží.¹⁵¹

Loretská svatyně odkrývá ještě jeden hluboký význam. „Mezi stěnami domu Svaté rodiny k nám Ježíš Kristus, „Bůh s námi“, mimořádně mocně promlouvá o lásce Otce (srov. Jan 3,16), jejímž vrcholným vyjádřením je vtělení Vykupitele.“¹⁵² Bůh

---

¹⁴⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě na pátý světový den nemocných 11. února 1997*, 1-2.

¹⁴⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě na pátý světový den nemocných 11. února 1997*, 2-6.

¹⁴⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1,998* 1.

¹⁵⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998*, 3. (S odkazem na *Dominum et vivificantem* 50.)

¹⁵¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998*, 2-4.

¹⁵² JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998*, 2.

hledající člověka nic nelpěl na své vznešenosti, ale sám se sebe zřekl, ponížil se a byl poslušný až k smrti.¹⁵³ Takto postavil most mezi vlastní transcendencí a lidskou podmíněností, která člověku zamezovala volný přístup k Bohu. Kristus ale nepřišel proto, aby sňal naše bolesti, ale aby je s námi nesl, a tím, že je na sebe přijal, jim udělil spásonosný význam. „Spása, kterou přinesl a jejímž předobrazem je uzdravení nemocných, otevírá obzory naděje těm, kdo se nacházejí v těžkém období utrpení.“¹⁵⁴ U příležitosti tohoto Světového dne utrpení inspirován obrazem „domu naděje“, který spatřuje právě v Loretu, se papež obrací také na církevní společenství s touhou, aby v takový dům, otevřený pro potřeby bližních, zvláště nemocných a slabých, proměňovalo občanskou společnost.¹⁵⁵

5.3.6. Bejrút – Libanon

Poutní místo Panny Marie Harisské v libanonském Bejrútu přivítalo v roce 1999 účastníky již sedmého Světového dne nemocných. Svatý Otec v posynodní exhortaci *Naděje pro Libanon* nazývá toto místo symbolem jednoty mezi lidmi, ať už v katolické církvi, mezi křesťany obecně či mezi jednotlivými světovými náboženstvími. Libanon je státem, kde zástupci všech zmíněných skupin žijí vedle sebe a mohou zde uskutečňovat tzv. „ekumenismus skutků“, který se projevuje péčí o nemocné, chudé a lidi vytlačované na okraj společnosti. Tato cesta vede nejen k hledání plné jednoty mezi těmi, kteří následují Krista, ale i k boji o uplatňování dobrých hodnot společně s ostatními lidmi dobré vůle v rámci mezináboženského dialogu. Panna Maria Harisská je v této souvislosti vzývána především jako matka, která shromažďuje ztracené syny pod svůj plášť a obnovuje naději a důvěru. Panna Maria je i v tomto poselství vyzdvížena jako vzor lásky k Bohu i k bližnímu. Setkání v Libanonu navazuje také na rok Boha-Otce, proto papež nabízí nemocným i těm, kteří o ně pečují, rozjímání o láskyplné otevřené otcovské náruči. Poukazuje také na skutečnost, že dobrý Otec nám dal život jako dar a ten nepřestává být darem za žádných, ani nepříznivých okolností.¹⁵⁶

Smíme tak obnovit důvěru ve člověka, jenž je vrcholem všeho stvořeného Boží láskou, v níž jedině může člověk nalézt smysl svého osudu a života. A slovy sv. Ignáce

---

¹⁵³ Srov. Flp 3,6-8.

¹⁵⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných*, Loreto 11. února 1998, 2.

¹⁵⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných*, Loreto 11. února 1998, 5.

¹⁵⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě sedmého světového dne nemocných 11. února 1999*, 1-7.

Antiochijského popisuje Jan Pavel II. následný obrat člověka k Bohu takto: „milosrdná láska je cesta k Bohu“. Těmito slovy naznačuje, že skrze skutky milosrdenství konané z lásky k Bohu a bližním, se samotnému Bohu přibližujeme a přicházíme k němu blíže. Závěrem prosí Pannu Marii Harisskou, aby svou mateřskou rukou vedla všechny do domu milosrdného Otce. Aby tak, jako bděla nad bolestmi libanonského lidu a vedla ho k naději, povzbuzovala k obnovení důvěry v uzdravující moc lásky celý svět.¹⁵⁷

5.3.7. Austrálie – Sydney

Australský kontinent se sydneyjskou katedrálou Panny Marie, matky církve se stal roku 2001 místem konání devátého Světového dne nemocných. Volba Austrálie, kde vedle sebe žijí různorodá etnika, poukazuje na snahu církve o překonávání vzdáleností a jinakostí různých kultur postupující je zvěstí o spáse. Papež začleňuje do tohoto poselství nemocným také ekleziální rozměr s přáním, aby církevní instituce mohly díky Světovým dnům nemocných nacházet posilu a inspiraci pro další apoštolát. Podobně jako v jiných poselstvích staví před oči věřících Pannu Marii a tentokrát ji nazývá matkou církve. Obrací se na ni s přímlovou, aby dala nemocným v Austrálii i na celém světě pocítit svou mateřskou péči a stejně tak i těm, kteří nemocným slouží. V souvislosti s církví zmiňuje také úkol třetího tisíciletí - novou evangelizaci. Právě ve zdravotnictví spatřuje neutuchající potřebu hlásat evangelium naděje a života. Svatý otec se prostřednictvím tohoto listu obrací také na celý vyspělý svět s touhou po spravedlivém rozdělení statků, jak si to přál Stvořitel, což dává do souvislosti se situací ve zdravotnictví. Zvláště pamatuje na chudé země, kde mnoho lidí nemá přístup k základním lékům a vybízí bohatší země k solidaritě s nimi.¹⁵⁸

5.3.8. Itálie – Řím

Oslava třetího tisíciletí vedla k uskutečnění Světového dne nemocných v centru křesťanského světa - Římě. Toto místo je hluboce spojeno s historií světové církve, proto se Jan Pavel II. v poselství určeném k oslavě tohoto dne nemocných hojně zaměřuje na místo nemocných v církvi a také na poslání církve ve vztahu k nemocným i obecně.

---

¹⁵⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě sedmého světového dne nemocných 11. února 1999*, 7-8.

¹⁵⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2001*, 1-6.

Papež chce navázat na veliké úsilí církve o zdraví a boj s bolestí a nemocemi, které během dějin značně vyvíjela. Zvláště vyzdvihuje příklady světců a těch, kteří pomoci bližním zasvětili svůj život. Církev je také na přelomu tisíciletí povolána přijmout výzvu k obrácení, jelikož v minulosti se někteří křesťané dopouštěli určitých chyb, takže i svět trpících potřebuje tuto „očistu paměti“. Dále papež zdůrazňuje důležitý aspekt církve, která odhaluje význam utrpení a bohatství vykoupení darovaného Kristem. Tuto skutečnost také více rozvíjí ve svém poselství, když píše o lásce agapé, díky níž člověk miluje bližního z lásky k Bohu a v trpících lidech poznává tvář trpícího Krista. Podle vzoru našeho Pána, který je lékařem duší i těl, má církev prosit za uzdravení a dělat všechno pro jeho realizaci, ale především má před člověkem otevírat perspektivu božského života a dát mu plnost života (srov. Jan 10,10).¹⁵⁹ Věřící nesmí při pohledu na nemocné podléhat zoufalství, ale naopak mají křehkost lidského života nazírat pohledem víry, který je vede za horizont tohoto pozemského světa.¹⁶⁰ Závěrem papež vyslovuje své přání, aby se v láskyplné službě o nemocné spojovaly všechny křesťanské církve a mohly takto pomoci ekumenické spolupráci.¹⁶¹

5.3.9. Indie - Vailankanny

Indické poutní místo Vailankanny, zasvěcené Panně Marii – Uzdravení všech nemocných, se stalo již desátým místem konání Světových dnů nemocných. Toto místo bývá označováno za „Lurdy Východu“. Tomuto označení se Vailankanny těší nejenom pro určitá uzdravení, ke kterým zde dochází, ale i proto, že je to místo setkání různých kultur i náboženství. Vailankanny totiž přitahují velkou měrou nejen křesťanské poutníky, ale i hinduisty, kteří mají ve zvláštní úctě Pannu Marii a považují ji za soucitnou matku trpícího lidstva. Právě zde dochází k setkání mnohých světových náboženství a k vzájemnému obohacování. V tomto kontextu papež zmiňuje, že si církev váží různých výkladů smyslu bolesti a utrpení, zároveň však své stanovisko považuje za jedinečné.¹⁶²

Jak již bylo výše blíže popsáno, v Salvifici doloris je nahlíženo utrpení zároveň ve světle Boží lásky a Kristova kříže. Je to víra, která nás učí hledat nejhlubší význam

---

¹⁵⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000*, 1-15.

¹⁶⁰ Srov. EV 15.

¹⁶¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000*, 15.

¹⁶² Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2002*, 1-2.

utrpení v Kristově umučení a zmrtvýchvstání. Zároveň však křesťanská odpověď na bolest a utrpení nesmí být nikdy charakterizována pasivitou. Církev po vzoru svého mistra, který lidem prokazoval dobrodiní, vychází vstříc nemocným a trpícím a nabízí jim útěchu a naději.¹⁶³

Tento den a toto místo jsou pro Jana Pavla II. jistou příležitostí k vyzvání věřících a křesťanských zdravotnických organizací, aby následovali Krista a jeho příkaz k sebedarování druhým, zvláště nemocným. Kristus tento příkaz služby, vztahující se mimo jiné i na službu nemocným, dává učedníkům při poslední večeři se slovy: „to číňte na mou památku“ a sám se pak vydává za ostatní. V této pasáži z evangelia vidí papež spojitost eucharistie a služby, proto ten, kdo se službě věnuje, smí v eucharistii nacházet pramen síly a impuls k velkodušnosti. Závěrem listu papež pronáší přání, abychom se dokázali s pomocí Marie spojit s utrpením jejího Syna na cestě ke spáse, jež nás čeká v Otcově domě. Kéž se za všechny nemocné a ty, co o ně pečují, neustále přimlouvá a poskytuje jim svou ochranu.¹⁶⁴

5.3.10. Amerika – Washington

Spojené státy americké se svou washingtonskou bazilikou Neposkvrněného početí Panny Marie přivítaly účastníky již jedenáctého světového dne nemocných. Toto místo je charakteristické nebývalým rozmachem hodnot sekularizované společnosti, jejímž nešvarem je snaha o odstranění naléhavých otázek souvisejících s utrpením a nemocí. Na tomto místě jsou křesťané vyzváni, aby vydávali svědectví o nadějně a radostné zvěsti Krista, který na sebe vzal lidské utrpení, aby ho proměnil v nabídku milosti a života. Napodobujíc příklad milosrdného Samaritána se má i církev stát prostředím vyznačujícím se bliženeckou láskou. Na americkém kontinentě a v dalších vyspělých částech světa postupně vykrytalizoval model společnosti, ve které silní opomínají či utlačují slabé. Zde má papež na mysli především skutečnost potratů ukončujících životy bezbranných nenarozených dětí, eutanázii ukončující životy starých a nevléčitelně nemocných, vytlačování lidí na okraj společnosti konzumním a materialistickým způsobem života a v neposlední řadě trest smrti, jak uvedl v posynodálním apoštolském listě Církev v Americe. Vnímá také, že kultura života, církvi tolik chtěná, naléhavě potřebuje zvednuté hlasy křesťanských zdravotníků. Z toho

---

¹⁶³ Srov. SD 29.

¹⁶⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005*, 3-4.

důvodu je v nemocnicích a zdravotnických zařízeních kýžené vznikání tzv. etických rad, které mají na zřeteli neumenšitelnou hodnotu lidského života, který je darem od Boha a člověk má být jeho dobrým správcem. Závěrem poukazuje na příležitost pro všechny stát se svědky milosrdné Lásky Boží, pročež svěřuje ty, kteří se o to pokoušejí i nemocné spojující se s utrpením Pána Ježíše, příměně panny Marie z Guadalupe, ochránkyni Ameriky.¹⁶⁵

5.3.11. Francie – Lurdy

V roce 2004 jsme slavili 150. výročí vyhlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie, proto byly za místo konání dne nemocných vybrány Lurdy, kde se Panna Maria představila Bernadettě právě jako Neposkvrněné početí. Tato neposkvrněnost vrhá světlo na lidský hřích, díky kterému přišla do světa nemoc, smrt a narušení vztahu se Stvořitelem, ale také ukazuje novou cestu smíření a spásy, u jejíhož zrodu Maria stála. Byla tedy na počátku plánu obnovy stvoření, protože její „ano“ vedlo ke vtělení a narození Vykupitele. A protože byla zcela otevřená vůli vykupitele, mohl v ní Bůh učinit plán, který měl pro lidi. My v Marii, která se zvláštním způsobem účastnila Kristova utrpení, nacházíme vzor následování Boha a tak vtažení do Otcova plánu spásy smíme spatřovat nemoc i jako entitu přemoženou Kristovou smrtí, tedy něco, co se stává přechodem k plnosti věčného života. V tomto horizontu můžeme nahlížet také uzdravení, ke kterým v Lurdech často dochází.¹⁶⁶ Tělesné uzdravení ukazuje na Ježíše jako pramen života a jeho vítězství nad smrtí, stejně tak na Pannu Marii jako na dobrou matku, které není lhostejné zdraví jejich dětí. Největší zázraky jsou však ty, ke kterým dochází uvnitř lidských srdcí. Toto mariánské poutní místo pomáhá mnoha lidem v konverzi, takže se mohou stát apoštoly Kristova Kříže a s nadějí překonávat zkoušky života.¹⁶⁷ Lurdy se tak stávají učebnicí lásky a křesťanství, neboť je to místo, kde mnoho lidí pečuje o nemocné činnou láskou; a oni sami zde mohou nalézat naději pro nesení utrpení.

---

¹⁶⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2003*, 1-6.

¹⁶⁶ Dle kněžských působících v Lurdech je každoročně posudkovou komisí schváleno asi 40 uzdravení.

¹⁶⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. ke světovému dnu nemocných 11. února 2004*, 1-6.

5.3.12. Afrika

Afrika se stala posledním místem, kam bylo adresováno papežovo poselství ke Světovým dnům nemocným. On sám přirovnává tento kontinent ke zbitému a okradenému muži v podobenství o milosrdném Samaritánovi, čímž poukazuje na palčivou potřebu pomoci. Jde o místo bohaté na lidské, kulturní i duchovní zdroje, ale zároveň i místo sužované mnoha nemocemi, hladem a nepokoji. Jan Pavel II. zdůrazňuje především velmi rozšířený problém AIDS. Spory a války znesnadňují boj proti této nemoci a také způsobují ještě chudobu a hlad mnohých obyvatel. K řešení tohoto rozsáhlého problému vybízí mezinárodní organizace, aby podpořily svou solidaritou iniciativy ochrany života a jeho kvality, a také vyslovuje obecnou prosbu, aby léčba této nemoci byla přednější než ekonomický zisk. Následně vyzývá pastorační pracovníky, aby lidem postiženým AIDS poskytovali celostní pomoc, tedy jak fyzickou, tak morální a duchovní. Dále má na srdci pastoraci mládeže, která má cílit ve vykreslení pohledu čisté lásky, která ve věrnosti manželů nalézá jistotu a radost. Tento pohled zdůrazňuje především proto, že většina lidí se AIDS nakazí právě kvůli neodpovědnému prožívání sexuality. Jen menší část (dětí) nakazí matka přenosem krve v průběhu těhotenství.¹⁶⁸ Vědom si závažnosti tohoto problému však nabízí papež i jiný úhel pohledu: „Ve skutečnosti člověk netouží pouze po dobru fyzickém nebo duchovním, ale po „zdraví“, které je vyjádřené úplnou harmonií s Bohem, se sebou samým a s lidstvem. K tomuto cíli se dospěje pouze skrze tajemství utrpení, smrti a vzkříšení Krista.“¹⁶⁹ Znovu tak staví před oči člověka velké tajemství smyslu utrpení, na které vrhá světlo Pán Ježíš utrpením vlastním a spásu, která znamená konečné naplnění všech nadějí.¹⁷⁰

5.4. Shrnutí teologie v poselstvích ke Světovým dnům nemocných

Teologie Jana Pavla II., která je obsažena v poselstvích ke Světovým dnům nemocným, je značně christocentrická. Každé poselství je nějakým způsobem vztaženo k Ježíši. Ježíš Kristus je pro nemocné nejenom příkladem nesení kříže a přijetí utrpení, který mohou následovat, ale především tím, který jim dává sílu, kterou pro nesení vlastního utrpení potřebují. Papež nejčastěji Krista nazývá trpícím služebníkem, milosrdným Samaritánem a Spasitelem, který vykupuje i samotnou bolest. Tato tři

---

¹⁶⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005*, 1-6.

¹⁶⁹ JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005*, 7.

¹⁷⁰ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005*, 1-7.

přízviska mají společné to, že do sebe nějakým způsobem pojímají utrpení a mají individuální i kolektivní rozměr. Trpící služebník zažívá utrpení a bolest na vlastní kůži, ale zároveň jako „prostředník“ trpí za hříchy mnohých lidí. Milosrdný Samaritán je ten, který si sám všímá utrpení druhých lidí a snaží se o jejich zmírnění. A Spasitel tím, že vykupuje lidskou bolest, ji proměňuje, aby trpící a nemocní lidé mohli mít účast na jeho utrpení a svou bolest proměnili ve spásonosný pramen pro sebe i pro svět.

Zároveň je v papežových poselstvích naznačena linie trinitologie, čímž je jakoby potvrzeno, že tajemství Nejsvětější Trojice je jádrem křesťanské víry a pastorační snahy by to měly odrážet. V tomto kontextu není opomíjena ani láska Boha Otce a síla Ducha svatého. V Kristu je bolest povýšena do tajemství nekonečné lásky, která vyzařuje z Boží Trojice a stává se a projevem lásky a nástrojem vykoupení. Vždyť Otec je ten, který volí úplné darování se Syna, a Syn poslušný Otcově vůli a sjednocen s ním v lásce, jde vstříc svému utrpení. A Duch svatý, který ústy proroků ohlašoval Kristovo utrpení, je zároveň tím, který působí v našich srdcích a dává nám nový život (srov. Řím 6,4).¹⁷¹ Je to závdavek života věčného, jehož vědomí má zvláště prostupovat pastorační nemocných. V papežových poselstvích jsou také četné mariologické zmínky, které věřícím přibližují Pannu Marii jako dobrou matku, ke které se mají obracet s nadějí, i vzor mnohých ctností, které se od ní mohou věřící učit. Tato důvěra v mateřskou ochranu Panny Marii i mnohé prosby o její přímluvu, jistě vyvěrají z papežovy hluboké úcty k ní, jak už bylo ostatně řečeno.

Papežovy pastorační výzvy tedy stojí na pevných základech christologie i trinitologie. Je jimi především Kristova výkupná oběť a jeho vzkříšení, které dávají lidskému utrpení význam, a v perspektivě těchto událostí můžeme tušit Boží lásku, která neopouští člověka na jeho cestě životem. Jedině při zpozorování této Boží lásky totiž odpovědi po smyslu lidského utrpení nezůstávají neúprosně nezodpověditelnými. Podobně jako vzkříšení proměnilo Kristovy rány ve zdroj uzdravení a spásy, v síle tohoto vzkříšení mohou nemocní díky své odevzdanosti Bohu nemoc proměnit v pramen radosti a vzkříšení. Dále pak Kristův příklad milosrdného Samaritána ukazuje směr lidem pečujícím o nemocné a trpící lidi.

Sám díky svému životnímu utrpení papež zakusil, že ač stavění na těchto pevných základech není vždy jednoduché a křesťané se mu musí učit, neboť je to jediná cesta, která může vést k opravdovému přijetí utrpení a smíření se s ním. Díky jeho

---

¹⁷¹ Srov. JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k oslavě druhého Světového dne nemocných 11. února 1994,3-4.* (S odkazem na SD 16).

osobní zkušenosti s bolestí a nemocemi pro mnohé lidi nabývají tato poselství nemocným na věrohodnosti a údernosti.

Závěr

V této práci jsme vycházeli z teologického pojetí utrpení, abychom následně mohli lépe porozumět teologii Jana Pavla II., zvláště pak jeho poselstvím ke Světovým dnům nemocných. Práce měla stále na paměti cíl charakterizovat papežův vztah k nemoci a nemocným vycházejíc především z poselství ke Světovým dnům nemocných se zohledněním dalšího papežova díla. Aby k tomu mohlo dojít, nesměli jsme opomenout ani jeho vlastní vztah k utrpení, bolesti a nemoci, který byl v jeho životě patrný, zvláště pak v posledních letech a dnech jeho života.

Konkrétně jsme dospěli k odhalení postojů, jaké papež k nemocným zaujímá. Přibližuje nám Ježíše jako milosrdného Samaritána a vyzývá křesťany, aby Ježíše v této roli napodobovali. Papež přisuzuje nemocným ve své teologii utrpení i ve společenství církve významné místo a zdůrazňuje, že se mohou cítit prospěšní. Jsou pro něj nenahraditelnými články apoštolátu i evangelia utrpení. Nemocné postupně papež přivádí k blízkému vztahu k Ježíši Kristu, díky němuž mohou své utrpení vidět v nové perspektivě.

Abychom lépe porozuměli problematice nemoci, zabývali jsme se nejprve biblickým a dogmatickým pojetí utrpení v katolické teologii. Všimli jsme si, jak Bible popisuje, že skrze prvotní hřích přišlo na zem utrpení a zlo. Ale zároveň jsme měli na zřeteli Boží plán lásky, který vítězí nad mnohdy nepochopitelnou silou bolesti a smrti. Tento plán, který se nezastavil ani před obětí vlastního Syna, přinesl lidem nové uzdravení, kterým je ve své úplnosti právě spása. Dogmatická část nám dala ještě více nahlédnout do skutečnosti, jak oběť Ježíše Krista umožnila lidem napravit vztah k Bohu. S Ježíšem je vždy neodmyslitelně spojena také církev, která s ním tvoří údy jeho těla, proto jsme se blíže zaměřili na podstatný rys církve, jímž je služba trpícím, ať už doprovázením, modlitbou či udílením svátostí.

V poselstvích Jana Pavla II. jsme zjišťovali, jaké místo mají v jeho teologii nemocní a jak se k nim obrací. Mohli jsme si všimnout, že papež je adresoval velmi konkrétně. Mnohokrát se v nich obrací nejen k nemocným, ale také k jiným adresátům – od zdravotníků, přes církevní představitele i obyčejné věřící, státníky, až po místní adresáty všech světadílů – s konkrétními náměty, prosbami, požadavky i poděkováním. Papež oslovoval konkrétní adresáty, takže se jim mohl více přiblížit a zdůraznit tak jejich důležité místo v pastoraci. I my jsme v práci sledovali, co bylo kterým adresátům určeno, jak se k nim papež obrací, vyzývá k solidaritě s nemocnými, ale byli jsme i

např. svědky toho, že se nebojí ani velkých témat, jako je ochrana života či spravedlivé rozdělení statků v zemích třetího světa.

Jan Pavel II. okrajově rozebíral v poselstvích nemocným mnohá témata. Z etického pohledu se zamýšlel nad hodnotou lidského života a požadavkem na jeho ochranu. Dále mnohokrát obracel svůj pohled k Panně Marii, kterou předkládal nemocným jako jejich matku, dával jim ji za vzor mnohých ctností a v neposlední řadě se na ni obracel ve svých přímluvách za nemocné. Hlavní perspektiva papežových poselství je však christologická. Krista staví před oči trpících nemocných lidí i těch, kteří o ně pečují. Do popředí vystupují příklady Krista jako milosrdného Samaritána a trpícího služebníka. Toto Kristovo utrpení povýšilo také lidské utrpení, takže člověk na něm může mít podíl a doplňovat tak, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap (Kol 1,24). Díky tomu, že Kristus zůstal věrný Boží vůli spasit člověka i tváří v tvář utrpení a smrti, může i člověk zůstat věrný při své křížové cestě, nesení kříže nemoci.

Své významné místo měl v mé práci zajisté také apoštolský list Salvifici doloris a některé papežovy encykliky, které nám umožnily lepší vhled do jeho poselství. Porovnáním Salvifici doloris a poselství ke Světovým dnům nemocných jsme došli k následujícím závěrům: zatímco v Salvifici doloris jsme byli svědky propracovanější teologie utrpení a bolesti, jednotlivá poselství ke Světovým dnům nemocných jsou určena konkrétním adresátům a tuto teologii jim zpřístupňují srozumitelnějším způsobem. Hlavní akcenty teologie utrpení a bolesti jsou však stejné.

K hlubšímu pochopení papežovy teologie bolesti a utrpení nám pomohla také jeho osobní zkušenost s utrpením. Ve svém životě zažil, jaké je to mít vážnou nemoc a tato zkušenost dodávala jeho poselství a učení zvláštní věrohodnost. O jeho vřelém vztahu k nemocným lidem ale svědčí i fakt, že se jim pastoračně snažil věnovat i v době, kdy byl ještě docela zdrav. Jeho poselství mohou být skutečnou pomocí mnohým lidem v nesení jejich nemoci, ale také účinným návodem a povzbuzením k činorodé lásce všem těm, kteří o nemocné pečují. Příležitostí k takovému zamyšlení nad smyslem nemoci, přijetí perspektivy christologického pohledu na utrpení i načerpání podnětů k dalšímu apoštolátu se mohou stát každoročně konané Světové dny nemocných, pro něž jsou tato poselství ostatně také napsána.

Literatura

Prameny:

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona : (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 13. vyd., (4. opr. vyd.). Přeložil Miloš BÍČ, přeložil Josef Bohumil SOUČEK, přeložil Jindřich MÁNEK. Praha: Česká biblická společnost, 2007.

JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k oslavě druhého Světového dne nemocných 11. února 1994.* Praha: Česká biskupská konference, 1994.

Srov. JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě třetího světového dne nemocných 11. února 1995.* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995.

JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě čtvrtého světového dne nemocných: 11. února 1996.* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1996.

JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě na pátý světový den nemocných 11. února 1997.* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1997.

JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k šestému světovému dnu nemocných, Loreto 11. února 1998.* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998.

JAN PAVEL II. *Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě sedmého světového dne nemocných 11. února 1999,* Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1999.

JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k osmému světovému dni nemocných 2000.* Praha: Česká biskupská konference 2000.

JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2001.* Praha: Česká biskupská konference, 2001.

JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2002.* Česká biskupská konference, 2002.

JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 2003.* Praha: Česká biskupská konference, 2003.

JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. ke světovému dni nemocných 11. února 2004.* Praha: Česká biskupská konference, 2004.

JAN PAVEL II. *Poselství svatého Otce Jana Pavla II. k 13. světovému dni nemocných 2005.* Praha: Česká biskupská konference, 2005. Česká biskupská konference.

JAN PAVEL II. *Salvifici doloris: apoštolský list Jana Pavla II. O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. února 1984.* Praha: Zvon, 1995.

Katechismus katolické církve. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.

Ostatní literatura:

BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský II.* Vyd. 3. Přeložil Daniela BLAHUTKOVÁ. Brno: Barrister & Principal, 2011.

BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému zákonu IV.* Vyd. 2., v KN první. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

DZIWIŚZ, Stanisław a Gian Franco SVIDERCOSCHI. *Život s Karolem: vzpomínky osobního sekretáře Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

DZIWIŚZ, Stanisław. *Síla v slabosti Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

JAKOVLJEVIČ, Radivoj. *Smysl utrpení Hospodinova služebníka.* Theologická revue: náboženský dvouměsíčník Husitské teologické fakulty University Karlovy v Praze. Praha: Mundus Orans agentura, 1992, roč. 63, č. 3.

JAN PAVEL II., Vittorio MESSORI. *Crossing the threshold of hope.* New York: Knopf, 1994.

JOHN PAUL II. *A catechesis on the Creed.* Boston, MA: Pauline Software, c1998.

LÄPPLE, Alfred. *Úvod do Starého zákonu.* Přeložili Miroslav CÓN, Svatopluk LÁB a Bedřich SMÉKAL. Česká katolická charita, 1972.

LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie.* Vyd. 2. Praha: Academia, 2003.

ÍOsservatore Romano, 23./24. září 1996.

MEISNER, Joachim. *Dívat se srdcem: šance a úkol církve na počátku třetího tisíciletí.* Vyd. v KNA 2. Přeložil Jan ŠNEJDAR. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

- MERELL, Jan. *Listy apoštola Pavla z vězení: překlad a výklad listu k Efesanům a Kolosanům*. Praha: Česká katolická charita, 1976.
- MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
- ODER, Sławomir a Saverio GAETA. *Proč svatý?: zákulisí procesu blahořečení Jana Pavla II*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: nakladatelství Pavel Mervart, 2016.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Praha: Krystal OP; Karmelitánské nakladatelství, 2010.
- SCHROEDER, Robert G. *John Paul II and the meaning of suffering: lessons from a spiritual master*. Huntington, Ind.: Our Sunday Visitor Pub., 2008.
- VAN INWAGEN, Peter, ed. *Christian faith and the problem of evil*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans publishing company, c2004.
- VOUGA, François. *Teologie Nového zákona*. Jihlava: Mlýn, 2009.
- WEIGEL, George. *Svědék naděje: životopis papeže Jana Pavla II*. Praha: Práh, 2000.

Další použitá literatura Jana Pavla II. s použitými zkratkami:

- JAN PAVEL II., Evangelium vitae (EV)
- JAN PAVEL II., Redemptoris mater (RM)
- JAN PAVEL II., Redemptor hominis (RH)
- JAN PAVEL II., Salvifici doloris (SD)
- JAN PAVEL II., Ut unum sint (UUS).
- JAN PAVEL II., Motu proprio Dolentium hominis, 1985.
- JAN PAVEL II., Dominum et vivificantem, Encyklika Jana Pavla II. o Duchu svatém v životě církve a světa. Praha: Zvon, 1997.
- JAN PAVEL II., Tertio millennio adventiente, Apoštolský list Jana Pavla II. o přípravě na jubilejní rok 2000. Praha: Zvon, 1995.
- JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Asia*, In: AAS (1999).
- JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Africa*, In: AAS 88 (1996).

Internetové zdroje:

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/sick/documents/hf_jp-ii_mes_21101992_world-day-of-the-sick-1993.html (Citováno dne 7. 4. 2017.)

<http://www.cusan.org/CUSA-Blogs/Administrators-Blog/ArtMID/446/ArticleID/777/World-Day-of-Prayer-for-the-Sick> (Citováno dne 27. 3. 2017.)

<http://www.fiamc.org/texts/john-paul-ii-establishes-%E2%80%9Cday-of-the-sick%E2%80%9D/> (Citováno dne 27. 3. 2017.)